

Ontpoldering Noordwaard Startnotitie MER

Colofon

Deze startnotitie is een uitgave van bureau Noordwaard in het kader van de maatregel Ontpoldering Noordwaard. De startnotitie beschrijft de alternatieven voor de ontpoldering van de Noordwaard en criteria aan de hand waarvan de alternatieven zullen worden beoordeeld.

Voor meer informatie over deze notitie kunt u zich wenden tot bureau Noordwaard.

bureau Noordwaard
Gebouw de Maas
3011 XD Rotterdam
010-4026200

April, 2006

Samenvatting

.....

Startnotitie MER Ontpoldering Noordwaard

Het kabinet heeft in de Planologische Kernbeslissing Ruimte voor de Rivier deel 1 maatregelen voorgesteld ter bescherming van het riviereengebied tegen hoogwater. Eén van deze maatregelen is Ontpoldering Noordwaard. Door het ontpolderen van de Noordwaard wordt een zeer forse verlaging van de waterstand bereikt van 60 centimeter bij Werkendam en 30 centimeter bij Gorinchem.

Voordat deze maatregel uitgevoerd kan worden, moet de Rijksprojectenprocedure worden doorlopen (het Rijksprojectbesluit) en een milieueffectrapport (MER) worden opgesteld. Het Rijksprojectbesluit beschrijft de wijze waarop het project wordt uitgevoerd, de gevolgen voor de bij het project betrokken belangen, de wijze van inpassing van het project en diverse uitvoeringsbesluiten waaronder vergunningen en bestuurlijke toestemmingen. Deze startnotitie MER beschrijft het voorstel welke alternatieven voor de ontpoldering van de Noordwaard worden onderzocht en aan de hand van welke criteria de alternatieven zullen worden beoordeeld.

Ontpoldering Noordwaard

Aan de zuidzijde van de Nieuwe Merwede ten noorden van de Brabantse Biesbosch ligt de Noordwaard. In de huidige situatie heeft de Noordwaard hoofdzakelijk een landbouwkundige functie met zowel akkerbouw als veeteelt.

Ontpoldering van de Noordwaard houdt in het gedeeltelijk afgraven van de dijken aan de instroom- en uitstroomkant van de polder tot een hoogte van ongeveer 2 meter boven NAP. Het zogeheten doorstroomgebied staat minimaal enkele keren per jaar, vooral in de wintermaanden, onder water. In de overige delen gebeurt dat veel minder vaak. Afhankelijk van de inrichting met kades kunnen deze gebieden eens in de 100 tot 1000 jaar meestromen.

In de nieuwe situatie is het gebied, met name het doorstroomgedeelte, niet voor de huidige manier van landbouw geschikt. De maatregel biedt daarom kansen voor uitbreiding van natuur en recreatie in de Biesbosch. Het blijft een open gebied om, als het nodig is, het water ongehinderd te laten passeren.

Uitgangspunt is dat voor de huidige bewoners de mogelijkheid wordt gecreëerd dat zij in de Noordwaard kunnen blijven wonen.

De uitwerking van de maatregel Noordwaard zal voorzien in een voldoende groot areaal nieuw foerageergebied voor plantetende watervogels om het verlies hiervan op het niveau van het gehele PKB gebied Ruimte voor de Rivier, zo nodig, teniet te doen.

Inrichting van de Noordwaard

De Noordwaard kan op verschillende manieren worden ingericht. In het MER worden drie uiteenlopende alternatieven onderzocht op hun milieu- en sociaal-economische effecten. De uitkomsten van dit onderzoek worden gebruikt bij het vaststellen van een voorkeursalternatief. Ook wordt een meest milieuvriendelijk alternatief ontwikkeld. Dit is het alternatief met de minste negatieve effecten voor het milieu en de hoogste ruimtelijke kwaliteit.

Parallel aan het opstellen van het MER wordt het Masterplan Ontpoldering Noordwaard opgesteld. Dit is een plan op hoofdlijnen waarin voorkeuren worden verkend over de inrichting, gebruik, exploitatie en beheer van het gebied. Het Masterplan komt tot stand door middel van een interactief ontwerpproces met vertegenwoordigers van belangenorganisaties en overheden én met de bewoners en agrariërs uit het gebied. Tussen het MER en het ontwerpproces van het Masterplan

vindt directe afstemming plaats. Met behulp van de uitkomsten van het MER en het Masterplan wordt het voorkeursalternatief gemaakt.

Mogelijke alternatieven

Voor de Ontpoldering Noordwaard worden drie oplossingen onderzocht. Dit zijn 'grote compartimenten', 'kleine compartimenten' en 'maximale waterstanddaling'. Een aantal zaken zijn in alle oplossingen hetzelfde:

- ~ Water zo dicht mogelijk bij Fort Steurgat de Noordwaard inlaten.
- ~ Het doorstroomgebied staat meerdere keren per jaar onder water.
- ~ Woningen in de polders moeten hoog genoeg liggen, bestand zijn tegen wateroverlast en zonodig in de buurt liggen van een hoogwatervrije vluchtroute. Woningen die hieraan niet voldoen worden vervangen door nieuwe, hoogwatervrije woningen, mogelijk op een andere locatie in de Noordwaard.

De drie oplossingen verschillen wat betreft de ruimtelijke structuur en inrichting van de polders en de inrichting en vergraving van het doorstroomgebied.

De oplossing **grote compartimenten** bestaat uit grote polders aan weerszijden van het doorstroomgebied die circa 1x per 100 tot 1000 jaar meestromen. In deze polders kan het huidige landbouwkundige gebruik worden voortgezet. In een deel van het doorstroomgebied komen enkele lage kades. In de delen van het doorstroomgebied die door de lage kades minder vaak meestromen is extensieve landbouw, zoals het inscharen van vleesvee of jongvee, mogelijk. De rest van het doorstroomgebied wordt natuur.

De oplossing **kleine compartimenten** bestaat uit kleine polders aan weerszijden van het doorstroomgebied. De ene polder zal vaker meestromen dan de andere. Voor alle polders ligt dit tussen circa 1x per 100 tot 1000 jaar. Het doorstroomgebied wordt vooral natuur. Veel mogelijkheden zijn er voor recreatie, ook in de polders.

De oplossing **maximale waterstanddaling** bestaat uit het uitgraven van een deel van het doorstroomgebied, zodat er meer water doorheen kan. De kades van de polders aan weerszijden van het doorstroomgebied worden wat lager. De polders stromen circa 1x per 25 jaar mee. In de polders is alleen melkveehouderij mogelijk. Door de grote hoeveelheid water ontstaan goede mogelijkheden voor waterrecreatie.

Het MER

Het MER onderzoekt de drie alternatieven, het voorkeursalternatief en het meest milieuvriendelijk alternatief. In dit onderzoek wordt zowel naar milieu- als naar sociaal-economische effecten gekeken. Onderstaande tabel bevat een overzicht van de effecten die in het MER worden onderzocht.

Rivierkunde / veiligheid	Waterstandsverlagend effect
	Overstromingsfrequentie op korte én lange termijn.
	Duurzaamheid veiligheid op lange termijn
	Morfologische effecten
Ruimtelijke kwaliteit	Gebruikskwaliteit
	Belevingskwaliteit
	Toekomstkwaliteit
	Inzijing en kwel en of infiltratie
Bodem en water	Grondwaterstand
	Slibafzetting (kwantiteit)
	(Grond)waterkwaliteit
	Toe- of afname van verontreinigingen
	Gevolgen voor beschermde gebieden
Natuur	Gevolgen voor beschermde soorten
	Verandering natuurlijke en landschappelijke waarden
Landschap en cultuurhistorie	Verandering cultuurhistorische elementen
	Verandering archeologische waarden

Sociaal-economische belangen	Wonen
	Landbouwkundige structuur
	Opbrengstverandering landbouw door verandering bodemkwaliteit
	Scheepvaart
	Recreatie
	Drinkwaterwinning
	Verkeersveiligheid
	Kabels en leidingen
Uitvoering en kosten	Uitvoering en kosten

Inspreken op de startnotitie

In de startnotitie staat beschreven wat de Ontpoldering Noordwaard inhoudt, welke alternatieven in het MER onderzocht gaan worden en op welke aspecten de alternatieven worden getoetst. Indien u vindt dat in het MER ook andere alternatieven voor Ontpoldering Noordwaard onderzocht moeten worden of ook op andere beoordelingscriteria getoetst moeten worden, dan kunt u dit laten weten via de inspraak. Van 28 april 2006 tot en met 9 juni 2006 ligt de startnotitie ter inzage.

De startnotitie ligt ter inzage bij:

- ~ de gemeentehuizen van Werkendam en Gorinchem,
- ~ de openbare bibliotheek in Gorinchem,
- ~ het provinciehuis van Noord-Brabant in 's-Hertogenbosch,
- ~ de hoofdvestiging van het Waterschap Rivierenland in Tiel,
- ~ de hoofdvestiging van Rijkswaterstaat Zuid-Holland in Rotterdam,
- ~ de bibliotheek van het ministerie van Verkeer en Waterstaat in Den Haag.

U kunt schriftelijk, per mail of mondeling reageren op de startnotitie. Schriftelijke reacties op de startnotitie moeten **uiterlijk 9 juni 2006**, worden ingediend bij:

Inspraakpunt Verkeer en Waterstaat

O.v.v.: Ontpoldering Noordwaard

Postbus 30316

2500 GH Den Haag

Uw inspraakreactie kunt u ook via internet versturen: www.inspraakvenw.nl.

Het inspraakpunt Verkeer en Waterstaat organiseert ook een inspraakavond onder leiding van een onafhankelijk voorzitter. Op de inspraakavond is het mogelijk nadere informatie te krijgen en/of een mondelinge inspraakreactie te geven. De inspraakavond vindt plaats op 16 mei 2006 19.30 uur te **Werkendam** in cultureel partycentrum de Kwinter, Hooftlanden 1. De zaal is om 19.00 uur open en van 16.00 uur tot 18.00 uur is er een inloopmiddag in de Kwinter voor informatieve vragen over de startnotitie.

Vervolg

Uw inspraakreacties worden gebruikt bij het opstellen van richtlijnen voor het milieueffectrapport.

Als het milieueffectrapport klaar is, wordt dit samen met het ontwerpplan (het ontwerp-Rijksprojectbesluit) ter inzage gelegd. Naar verwachting zal dit in de loop van 2008 zijn. U kunt dan wederom gedurende zes weken inspreken op zowel het MER als het ontwerp-Rijksprojectbesluit. Hierna wordt het Rijksprojectbesluit vastgesteld. Beroep is dan alleen nog tegen het Rijksprojectbesluit mogelijk.

Inhoudsopgave

.....

1	AANLEIDING EN PROCEDURE	9
1.1	Aanleiding	9
1.2	De maatregel ontpoldering Noordwaard in de PKB	10
1.3	De m.e.r.-plicht.....	10
1.4	Doel en procedure van startnotitie en MER	11
1.5	Mogelijkheden voor inspraak op de startnotitie	12
1.6	Leeswijzer.....	13
2	DOELSTELLINGEN EN RANDVOORWAARDEN	15
2.1	Probleem- en doelstelling Ontpoldering Noordwaard.....	15
2.2	Doelen en randvoorwaarden.....	15
3	HUIDIGE SITUATIE EN AUTONOME ONTWIKKELINGEN	17
3.1	Inleiding	17
3.2	Huidige situatie.....	17
3.2.1	Veiligheid	17
3.2.2	Ruimtelijke kwaliteit.....	18
3.2.3	Water en bodem.....	18
3.2.4	Natuur.....	19
3.2.5	Landschap en cultuurhistorie.....	20
3.2.6	Sociaal-economische belangen.....	20
3.3	Autonome ontwikkelingen	21
4	ALTERNATIEFONTWIKKELING	23
4.1	Inleiding	23
4.2	Beschouwing PKB maatregel.....	25
4.3	Hoofdpijnen van de alternatieven	26
4.3.1	Omvang van het doorstroomgebied.....	26
4.3.2	Ligging van het doorstroomgebied.....	27
4.4	De alternatieven	27
5	AANZET TOT HET MER	37
6	BESLUITEN EN PROCEDURES	41

6.1	Besluiten	41
6.1.1	Startnotitiefase	43
6.1.2	MER-fase en (ontwerp)Rijksprojectbesluit	43
6.1.3	Vervolg Rijksprojectenprocedure	44
6.1.4	Overige besluiten	44
6.2	Betrokken actoren	45
6.2.1	Betrokken partijen m.e.r.-procedure	45
6.2.2	Betrokken partijen planvorming Noordwaard	46
LITERATUURLIJST.....		47
BEGRIPPEN EN AFKORTINGEN		49
BIJLAGE 1: BELEIDSKADER		51
BIJLAGE 2: PLANGEBIED ONTPOLDERING NOORDWAARD		52

1 Aanleiding en procedure

1.1 Aanleiding

De dreigende overstromingen van 1993 en 1995 hebben aangetoond dat de bescherming van het riviereengebied tegen water voortdurend de aandacht vraagt. Het kabinet heeft daarom in december 2000 besloten om toekomstige hoge rivierafvoeren veilig naar zee af te voeren door rivieren meer ruimte te geven in plaats van alleen de dijken te verhogen. Hiervoor is een Planologische Kernbeslissing (PKB) Ruimte voor de Rivier deel 1 (RvR) (Ministerie van VenW, 2005) opgesteld. Eén van de voorgestelde maatregelen is 'Ontpoldering Noordwaard (meestromend)'.

Planologische Kernbeslissing Ruimte voor de Rivier

In een PKB wordt op nationaal niveau de ruimtelijke inrichting van een plangebied in grote lijnen vastgesteld. In de PKB Ruimte voor de Rivier zijn de locaties van maatregelen, het type maatregelen en de bijbehorende functie(wijzigingen) vastgelegd. Per maatregel is ook beschreven hoeveel centimeter waterstanddaling de afzonderlijke maatregelen moeten opleveren. Het hele pakket aan maatregelen moet voor 2015 zijn uitgevoerd.

Op 15 april 2005 heeft het kabinet met PKB deel 1 haar voornemen bekend gemaakt. Dit heeft van 1 juni tot en met 23 augustus 2005 ter inzage gelegen. Op 22 december 2005 verschenen deel 2 en deel 3 van de PKB. Deel 2 bevat een verslag van de inspraak, de wettelijke adviezen en het gevoerde bestuurlijke overleg. Deel 3 is de door het kabinet definitief vastgestelde PKB. De laatste stap is de behandeling van het kabinetsstandpunt door het parlement. Wanneer de Tweede Kamer er mee heeft ingestemd, wordt het aan de Eerste Kamer ter goedkeuring voorgelegd. Daarna wordt de PKB als deel 4 uitgebracht. Op dat moment is de PKB officieel van kracht. De verwachting is dat dit medio 2006 zal zijn.

De staatssecretaris heeft besloten om Ontpoldering Noordwaard te benoemen tot koploperproject vooruitlopend op de afronding van de PKB. Dit is mede ingegeven door de behoefte van de streek om snel duidelijkheid te krijgen over de toekomst van het gebied. De benoeming tot koploperproject betekent dat de planstudie Ontpoldering Noordwaard kan starten voordat deel 4 van de PKB is vastgesteld. Onderstaand kader beschrijft kort het proces dat met de direct betrokkenen in het gebied is doorlopen tot en met deel 1 van de PKB.

Afwegingsproces tijdens de PKB

De afgelopen jaren zijn diverse studies voor de Noordwaard uitgevoerd. Hierbij is een intensief communicatietraject met direct betrokkenen in de Noordwaard doorlopen. Diverse maatregelen voor de regio rond Gorinchem zijn onderzocht. Voor de veiligheid op de lange termijn (na 2015) kwamen twee mogelijke maatregelen in beeld: een groene rivier door het Land van Heusden en Altena of ontpoldering van de Noordwaard in combinatie met het verbreden van de flessenhals bij Gorinchem. De groene rivier door het Land van Heusden en Altena is gedurende het PKB proces afgefallen omdat dit kleine dijkkringen met circa 6 meter hoge dijken oplevert die relatief snel vollopen als het fout gaat. Een groene rivier zou ook een vreemd element vormen in het van oudsher agrarisch landschap. Bovendien is een groene rivier duur, mede door de lange dijktracés en de kruising met de A27.

Ondanks dat direct betrokkenen het liefst hun gebied behouden zoals het nu is erkennen zij dat maatregelen nodig zijn en bestaat er draagvlak voor het

ontpolderen van de Noordwaard. Zij hebben hierbij wel diverse wensen en voorwaarden. Indien vaststaat dat de Noordwaard nodig is, hebben de meeste direct betrokkenen de voorkeur voor een snelle realisatie. Het <i>snél duidelijkheid krijgen</i> weegt zwaarder dan het nog enige tijd kunnen wonen en werken in de Noordwaard zoals het nu is. Bovendien willen direct betrokkenen in één keer een goede inrichting, om te voorkomen dat schaduwwerking ontstaat door dreigende extra inrichtingsmaatregelen op de langere termijn en dat het gebied twee keer op de schop moet.
--

1.2 De maatregel ontpoldering Noordwaard in de PKB

Aan de zuidzijde van de Nieuwe Merwede tussen kilometer 963 en kilometer 971 ligt de polder Noordwaard. Aan de zuidzijde van de Noordwaard ligt de Brabantse Biesbosch. In de huidige situatie heeft de Noordwaard hoofdzakelijk een landbouwkundige functie met zowel akkerbouw als veeteelt.

In de Nota van Toelichting van de PKB Ruimte voor de Rivier is de maatregel Ontpoldering Noordwaard meestromend als volgt beschreven:

Door het inzetten van de Noordwaard voor rivierversuiming wordt een zeer forse verlaging van de waterstand bereikt van 60 centimeter ter plaatse van Werkendam en 30 centimeter ter plaatse van Gorinchem. De maatregel betreft het gedeeltelijk afgraven van de dijken aan de instroom- en uitstroombank van de polder tot een hoogte van ongeveer 2 meter boven NAP. Het zogeheten doorstroomgebied staat minimaal enkele keren per jaar, vooral in de wintermaanden, onder water. In de overige delen gebeurt dat veel minder vaak. Afhankelijk van de inrichting met kades kunnen deze gebieden eens in de 100 tot 1000 jaar meestromen. Bij de verdere uitwerking van de maatregel in een planstudie, kan het voor een maximale effectiviteit van de maatregel en het voorkomen van ongewenste opstuwing op de Amer nodig zijn om het water via beide kanten van het spaarbekken Petrusplaat af te voeren richting Hollandsch Diep.

In de nieuwe situatie is het gebied, met name het doorstroomgedeelte, niet voor de huidige manier van landbouw geschikt. De maatregel biedt daarom kansen voor uitbreiding van natuur en recreatie in de Biesbosch. Het blijft een open gebied om, als het nodig is, het water ongehinderd te laten passeren.

Uitgangspunt is dat voor de huidige bewoners de mogelijkheid wordt gecreëerd dat zij in de Noordwaard kunnen blijven wonen.

De uitwerking van de maatregel Noordwaard zal voorzien in een groot, nieuw foerageergebied voor plantetende watervogels. Dit kan het verlies van deze gebieden in het gehele PKB-gebied Ruimte voor de Rivier compenseren.

1.3 De m.e.r.-plicht

De verplichting tot het opstellen van een milieueffectrapport ligt vast in de Wet milieubeheer. In het Besluit milieueffectrapportage (Besluit m.e.r.), een besluit op grond van de Wet milieubeheer, staat voor welke activiteiten en besluiten het maken van een milieueffectrapport (MER) verplicht is. De m.e.r. (milieueffectrapportage) is de procedure van startnotitie tot en met het milieueffectrapport.

De Ontpoldering Noordwaard is m.e.r.-plichtig. Deze plicht geldt vanwege:

-
- ~ De inrichting van het landelijk gebied in gevallen waarin de ingreep¹ betrekking heeft op een functiewijziging in de natuur, recreatie of landbouw over een oppervlakte van 250 hectare of meer (categorie 9.2 Besluit m.e.r.)
 - ~ Wijziging van een rivierdijk van 5 kilometer of meer (categorie 12.2 Besluit m.e.r.). Bij elke wijziging moet beoordeeld worden of een MER nodig is om de milieueffecten in beeld te brengen (beoordelingsplicht).

Daarnaast omvat de Ontpoldering Noordwaard een aantal andere onderdelen die m.e.r.-plichtig of m.e.r.-beoordelingsplichtig kunnen zijn. Dit is afhankelijk van de omvang van deze onderdelen. Het betreft:

- ~ Ontgronding in de Noordwaard. Voor ontgronding geldt een m.e.r.-plicht bij een oppervlakte van 100 hectare of meer (categorie 16.1). Bij een oppervlakte van 12,5 hectare of meer moet beoordeeld worden of een MER nodig is om de milieueffecten in beeld te brengen (beoordelingsplicht).
- ~ Storten van grond in de Noordwaard. Voor het storten van grond geldt een m.e.r.-plicht bij een hoeveelheid van 500.000 m³ of meer (categorie 18.5). Bij een hoeveelheid van 250.000 m³ of meer moet beoordeeld worden of een MER nodig is om de milieueffecten in beeld te brengen (beoordelingsplicht).

De m.e.r. heeft betrekking op de volledige inrichting van de Noordwaard en dus niet alleen op de onderdelen die Ontpoldering Noordwaard m.e.r.-plichtig maken.

Rijksprojectenprocedure

In de PKB Ruimte voor de Rivier is besloten om voor Ontpoldering Noordwaard de Rijksprojectenprocedure te volgen, omdat de Ontpoldering Noordwaard een project is van nationaal belang met bovenlokale ruimtelijke effecten. Het doel van de Rijksprojectenprocedure is om de besluitvorming te stroomlijnen, te coördineren en te versnellen. Deze procedure resulteert in een Rijksprojectbesluit. De m.e.r.-procedure is gekoppeld aan het Rijksprojectbesluit.

Dit Rijksprojectbesluit is bindend voor het streekplan en het bestemmingsplan. Het streekplan en het bestemmingsplan moeten worden aangepast aan het Rijksprojectbesluit. Inspraak op de aanpassing van het streek- en bestemmingsplan is niet mogelijk. Het Rijksprojectbesluit wordt genomen door het bevoegd gezag; de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat.

Voor een verdere beschrijving van de procedure wordt verwezen naar hoofdstuk 6.

1.4 Doel en procedure van startnotitie en MER

Doel van de m.e.r.-procedure

De m.e.r.-procedure wordt doorlopen voor activiteiten met mogelijk belangrijke gevolgen voor het milieu. Het doel van de procedure is het milieubelang, naast andere belangen, een volwaardige plaats te geven in de besluitvorming.

Het MER voor de Ontpoldering Noordwaard wordt een 'verbreed' MER. Naast natuur en milieu wordt ook naar sociale en economische aspecten zoals wonen, landbouw en recreatie gekeken.

De m.e.r.-procedure geeft betrokkenen vroegtijdig de kans aanbevelingen te doen over wat in het MER onderzocht wordt (zie §1.5).

¹ In het kader van het m.e.r. besluit wordt meestal gesproken van 'activiteit' of 'voorgenomen activiteit'.

Betrokken partijen m.e.r.-procedure

Diverse actoren zijn bij de m.e.r.-procedure betrokken. Het Directoraat-generaal Rijkswaterstaat, vertegenwoordigd door Hoofdingenieur Directeur (HID) Rijkswaterstaat Zuid-Holland, is initiatiefnemer voor de Ontpoldering Noordwaard. De initiatiefnemer is verantwoordelijk voor het opstellen van de startnotitie en het milieueffectrapport. Dit laatste vindt plaats op basis van richtlijnen van het bevoegd gezag (zie §1.5). Het bevoegd gezag is de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat in dit geval vertegenwoordigd door Directoraat Generaal Water.

Bij de m.e.r.-procedure is ook een onafhankelijke instantie, de Commissie voor de milieueffectrapportage (Commissie m.e.r.), betrokken. Deze geeft adviezen over de inhoud van het MER en controleert of alle feiten kloppen en of alle relevante (milieu)aspecten worden beoordeeld.

Doel van de startnotitie

De m.e.r.-procedure begint met de startnotitie. De startnotitie geeft op hoofdlijnen inzicht in waarom in de PKB voor de Ontpoldering van de Noordwaard is gekozen, het voorstel om enkele alternatieven te onderzoeken en de criteria waarop deze alternatieven worden getoetst. Ook wordt kort ingegaan op het proces van de m.e.r.-procedure. Het doel van deze startnotitie is:

- ~ Betrokken personen en instanties informeren over de maatregel Ontpoldering Noordwaard en over wat wel en wat niet in het MER uitgezocht zal worden;
- ~ Betrokken personen en instanties gelegenheid geven om in te spreken op de voorgestelde inhoud van het MER, de voorgestelde alternatieven en beoordelingscriteria;
- ~ Mogelijke varianten en alternatieven verkennen en hieruit kansrijke alternatieven selecteren.

Masterplan Ontpoldering Noordwaard

Het Masterplan Ontpoldering Noordwaard is een plan op hoofdlijnen waarin voorkeuren worden verkend over de inrichting, gebruik, exploitatie en beheer van het gebied. De opstelling van het Masterplan en het MER Ontpoldering Noordwaard vinden naast elkaar plaats en verrijken elkaar. De verantwoordelijkheid voor het vaststellen van het Masterplan ligt bij de politieke/bestuurlijke partners van de initiatiefnemer. Het Masterplan komt tot stand door middel van een interactief ontwerpproces met vertegenwoordigers van belangenorganisaties en overheden én met de bewoners en agrariërs uit het gebied. Tussen het MER en het ontwerpproces van het Masterplan vindt directe afstemming plaats. Met behulp van de uitkomsten van het MER en het Masterplan wordt het voorkeursalternatief gemaakt.

1.5 Mogelijkheden voor inspraak op de startnotitie

De startnotitie is bedoeld om iedereen de gelegenheid te bieden opmerkingen te maken over de voorgestelde inhoud van het milieueffectrapport (MER). Deze (inspraak)reacties neemt de Commissie m.e.r. mee bij het formuleren van haar advies. Het bevoegd gezag stelt op basis van dit advies de richtlijnen vast. De richtlijnen bevatten inhoudelijke eisen waaraan het op te stellen MER moet voldoen.

Van 28 april 2006 tot en met 9 juni 2006 ligt de Startnotitie Milieu Effect Rapportage Ontpoldering Noordwaard ter inzage. De startnotitie ligt ter inzage bij:

- ~ de gemeentehuizen van Werkendam en Gorinchem,
- ~ de openbare bibliotheek in Gorinchem,
- ~ het provinciehuis van Noord-Brabant in 's-Hertogenbosch,

-
- ~ de hoofdvestiging van het Waterschap Rivierenland in Tiel,
 - ~ de hoofdvestiging van Rijkswaterstaat Zuid-Holland in Rotterdam,
 - ~ de bibliotheek van het ministerie van Verkeer en Waterstaat in Den Haag.

U kunt schriftelijk, per mail of mondeling reageren op de startnotitie. Schriftelijke reacties op de startnotitie moeten binnen een termijn van zes weken na bekendmaking van de ter inzage legging, dus **tot en met 9 juni 2006**, worden ingediend bij:

Inspraakpunt Verkeer en Waterstaat
O.v.v.: Startnotitie MER Ontpoldering Noordwaard
Postbus 30316
2500 GH Den Haag

Uw inspraakreactie kunt u ook via internet versturen: www.inspraakvenw.nl.

Als u dat wenst kunt u verzoeken om vertrouwelijke behandeling van uw gegevens.

Het inspraakpunt Verkeer en Waterstaat organiseert ook een inspraakavond onder leiding van een onafhankelijk voorzitter. Op de inspraakavond is het mogelijk nadere informatie te krijgen en/of een mondelinge inspraakreactie te geven. De inspraakavond vindt plaats op **16 mei 2006 19.30 uur te Werkendam** in cultureel partycentrum de Kwinter, Hooftlanden 1. De zaal is om 19.00 uur open en van 16.00 uur tot 18.00 uur is er een inloopmiddag in de Kwinter voor informatieve vragen over de startnotitie.

Het Inspraakpunt bundelt vervolgens alle reacties en stuurt deze naar de Commissie voor de milieueffectrapportage. Deze commissie adviseert de staatssecretaris over de richtlijnen voor de inhoud van het MER. Mede op basis van dit advies en de inspraakreacties stelt de staatssecretaris vervolgens de richtlijnen vast. De richtlijnen vormen het vertrekpunt voor het opstellen van het MER. Op dit MER kunt u te zijner tijd wederom inspreken. In september 2006 zal een bewonersavond worden georganiseerd om de richtlijnen toe te lichten en te reageren op de inspraakreacties.

Visies andere publieke en private partijen

Bureau Noordwaard is ook geïnteresseerd in ideeën van andere publieke en private partijen die niet bij de planstudie zijn betrokken en die ook in deze ideeën willen investeren. Bureau Noordwaard wil graag in contact komen met deze partijen en met hen van gedachte wisselen over hun ideeën.

1.6 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 beschrijft de doelen en randvoorwaarden waarbinnen Ontpoldering van de Noordwaard plaats moet vinden.

Het gebied waarop het plan voor de Noordwaard betrekking heeft, hoe dit gebied er nu uit ziet en welke plannen er nog meer spelen voor dit gebied, wordt toegelicht in hoofdstuk 3.

In hoofdstuk 4 wordt beschreven welke oplossingen voor Ontpoldering Noordwaard in het MER onderzocht gaan worden. Enkele oplossingen vallen af, omdat ze niet voldoen aan de doelen en randvoorwaarden. De drie realistische oplossingen die in het MER onderzocht gaan worden, worden in dit hoofdstuk toegelicht.

Hoofdstuk 5 beschrijft de effecten die in het MER onderzocht gaan worden en de manier waarop dit gebeurt.

In hoofdstuk 6 beschrijft de besluitvormingsprocedure rondom Ontpoldering Noordwaard, wie daar allemaal bij betrokken zijn en wat hun taken en rollen zijn.

Deze startnotitie bevat een literatuurlijst en een lijst met begrippen en afkortingen. In de bijlagen zijn een overzicht van het huidige beleid (bijlage 1) en een kaart met de grens van het plangebied (bijlage 2) opgenomen.

2 Doelstellingen en randvoorwaarden

Dit hoofdstuk beschrijft de probleem- en doelstelling van Ontpoldering Noordwaard (§2.1). In §2.2 wordt ingegaan op de doelen en randvoorwaarden.

2.1 Probleem- en doelstelling Ontpoldering Noordwaard

Het rivierengebied wordt door dijken beschermd tegen hoge waterstanden op de rivieren. In het recente verleden – in 1993 en 1995 – deden zich zeer hoge waterstanden voor. De dijken zijn daarna versneld op sterkte gebracht om de maatgevende afvoer, 3.650 m³/s bij Borgharen en 15.000 m³/s bij Lobith, veilig af te kunnen voeren naar zee. Dit programma is grotendeels afgerond.

Naar aanleiding van de hoge waterstanden in 1993 en 1995 is vastgesteld dat rekening gehouden moet worden met hogere maatgevende rivierafvoeren. Het kabinet heeft besloten dat uiterlijk in het jaar 2015 een Maasafvoer van 3.800 m³/s bij Borgharen en een Rijnafvoer van 16.000 m³/s bij Lobith veilig moet kunnen worden afgevoerd. Hiervoor zijn maatregelen nodig.

De verwachting is dat in de loop van de eeuw, na 2015 als gevolg van veranderingen in het klimaat, de maatgevende rivierafvoeren nog verder zullen toenemen. Daarom wil het kabinet de veiligheid van het rivierengebied op het vereiste niveau brengen door gebruik te maken van maatregelen die voorkomen dat de maatgevende hoogwaterstanden stijgen. Dit zijn rivierverruimingsmaatregelen. Deze zijn een trendbreuk ten opzichte van het huidige beleid van dijkverhoging en -versterking. De PKB Ruimte voor de Rivier heeft daartoe een basispakket aan maatregelen voorgesteld. Per maatregel is de locatie, de omschrijving van de ingreep en de waterstanddaling beschreven. Eén van deze maatregelen is 'Ontpoldering Noordwaard (meestromend)'.

2.2 Doelen en randvoorwaarden

De PKB-maatregel Ontpoldering Noordwaard (meestromend), beschreven in §1.2 heeft twee doelstellingen:

1. Op peil brengen van de veiligheid: De waterstand ter hoogte van Gorinchem (rivierkilometer 955) moet bij maatgevende omstandigheden minimaal 30 centimeter worden verlaagd.
2. Bijdrage leveren aan de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit van het rivierengebied (nevendoelelstelling PKB), waarbij het toekomstig gebruik, naast de hoofdfunctie bescherming tegen overstromingen, bestaat uit landbouw en natuur.

De Ontpoldering Noordwaard moet voldoen aan het taakstellend budget vastgesteld in de PKB voor de realisatie van de maatregel Ontpoldering Noordwaard (meestromend). Dit houdt in dat de kosten van alle alternatieven op een gefundeerde wijze beargumenteerd moeten worden rekening houdend met de projectdoelstellingen. De uitvoering moet uiterlijk in 2015 gereed zijn.

Ruimtelijke kwaliteit

Door verbetering van de ruimtelijke kwaliteit moet het rivierengebied aantrekkelijker en leefbaarder worden. Het streven is om water en andere ruimtelijke functies te combineren. In de Nota Ruimte (Ministerie van VROM, 2005) is de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit als volgt nader uitgewerkt voor het rivierengebied in het algemeen:

- ~ vergroting van de ruimtelijke diversiteit;
- ~ handhaving en versterking van het open karakter van het rivierengebied met de karakteristieke waterfronten;
- ~ behoud en ontwikkeling van de landschappelijke, ecologische, aardkundige en cultuurhistorische waarden en de verbetering van de milieukwaliteit;
- ~ versterking van de mogelijkheden van het gebruik van hoofdvaarwegen voor beroeps- en pleziervaart.

Het doel van ruimtelijke kwaliteit vertaalt zich in een aantal randvoorwaarden waarbinnen Ontpoldering Noordwaard moet worden uitgevoerd. Deze randvoorwaarden zijn leidend bij de ontwikkeling van alternatieven (zie §4.4). De randvoorwaarden zijn:

- ~ de natuurlijke en landschappelijke herkenbaarheid van de Biesbosch behouden en versterken; stelsel van (herstelde) krekens en polders, variatie van natuurlijke en culturele invloeden, doorwerking van getijdendynamiek;
- ~ het Natura 2000 netwerk (het Europees netwerk van Vogel- en Habitatrichtlijngebieden) versterken, aansluitend op het Nationaal Park De Biesbosch; intergetijdgebied;
- ~ het creëren van ruimte voor compenserende of mitigerende maatregelen voor plantetende watervogels ten behoeve van andere maatregelen in de PKB;
- ~ het benutten van mogelijkheden voor recreatief (mede)gebruik; vaarroutes in krekens, wandel- en fietsroutes, recreatief ondernemerschap;
- ~ het versterken van landschappelijke, ecologische en recreatieve relaties met overige delen van de Biesbosch;
- ~ het inpassen van Fort Steurgat, rekening houdend met de cultuurhistorische betekenis;
- ~ toekomstvastheid: inrichting, exploitatie en beheer richten op duurzame instandhouding van deze randvoorwaarden en uitgangspunten.

Bij de uitvoering van het project geldt met betrekking tot de belangen van agrariërs, bewoners en het waterwinbedrijf dat:

- ~ agrariërs een duurzaam perspectief binnen of buiten de polder wordt geboden waarbij zij zoveel als mogelijk gelijkwaardig behandeld worden ongeacht de ligging van hun bedrijf;
- ~ voor de huidige bewoners die dit willen, de mogelijkheid wordt gecreëerd om in de Noordwaard veilig te blijven wonen; veilig betekent dat een huis hoog genoeg staat, bestand is tegen enige wateroverlast en zonodig in de buurt ligt van een hoogwatervrije vluchtroute;
- ~ zoveel als mogelijk rekening wordt gehouden met de infrastructuur en de bereikbaarheid van het waterwinbedrijf.

3 Huidige situatie en autonome ontwikkelingen

3.1 Inleiding

Dit hoofdstuk geeft een omschrijving van de *huidige situatie* in het gebied. Dit is de situatie bij aanvang van de m.e.r. (2006). Daarnaast wordt een globale omschrijving gegeven van de te verwachten *autonome ontwikkelingen*. Dit zijn ontwikkelingen die plaatsvinden tot 2015 als Ontpoldering Noordwaard niet plaats zou vinden.

In het MER worden de effecten van Ontpoldering Noordwaard vergeleken met de huidige situatie én de autonome ontwikkeling.

In het MER wordt onderscheid gemaakt tussen het *plangebied* en het *studiegebied*. Het plangebied is het gebied waar de ingrepen plaatsvinden. Het studiegebied is het gebied waar effecten als gevolg van het voornemen – ontpoldering van de Noordwaard – (kunnen) optreden. Dit is het plangebied én de omgeving ervan. De begrenzing van het studiegebied verschilt per te onderzoeken effect. Zo zal het studiegebied voor de daling van de waterstanden bestaan uit de Amer/Bergsche Maas en de Nieuwe, Beneden en Boven Merwede/Beneden Waal. Het studiegebied voor natuur strekt zich uit tot de zone rondom het plangebied waar bijvoorbeeld intensivering van de recreatie optreedt.

Het plangebied ligt in de gemeente Werkendam, provincie Noord-Brabant. De begrenzing wordt iets ruimer genomen dan de begrenzing die is opgenomen in de PKB deel 3. Dit betreft drie wijzigingen:

- ~ Fort Steurgat en omgeving worden betrokken in het plangebied, zodat goed onderzocht kan worden hoe Fort Steurgat ingepast kan worden, rekening houdend met de cultuurhistorische waarden. Het veiligheidsniveau zal vergelijkbaar zijn met de huidige veiligheidssituatie.
- ~ Het gebied grenzend aan de noordoostzijde van de Petrusplaat wordt betrokken in het plangebied, zodat de vormgeving van de uitstroomopeningen in relatie tot het Biesboschmuseum goed onderzocht kan worden.
- ~ De rivieren en kreken aan de randen van het plangebied worden tot in het midden van deze waterlopen betrokken in het plangebied, zodat maatregelen tot aan de rand van het rivierbed goed onderzocht kunnen worden.

In bijlage 2 zijn de oude begrenzing (uit PKB deel 3) en de nieuwe begrenzing van het plangebied opgenomen. Dijkversterkingen zoals langs de Oostwaard maken geen onderdeel uit van Ontpoldering Noordwaard. De dijkversterking langs de Oostwaard is een andere maatregel in de PKB Ruimte voor de Rivier en zal in een aparte planstudie worden uitgewerkt. In §4.4 is toegelicht hoe de verruiming van het plangebied wordt betrokken in de alternatieven.

3.2 Huidige situatie

3.2.1 Veiligheid

In de huidige situatie is het gedeelte tussen de dijk bij het natuurontwikkelingsproject (NOP) Noordwaard en het Steurgat van de Noordwaard binnendijs gebied. Dit deel

van de Noordwaard wordt aan alle zijden van de rivieren en kreken gescheiden door dijken. Deze dijken vormen samen dijkkring 23. Voor deze dijkkring geldt een veiligheidsnorm van 1/2.000. Deze veiligheidsnorm is politiek bepaald en is vastgelegd in de Wet op de waterkering van 1995 (herzien in 2005).

Het gedeelte ten westen van de NOPdijk is bij de vaststelling van het dijkverbeteringsplan Noordwaard van 1995 door de provincie Noord-Brabant buitendijksgebied geworden. Dit zoetwatergetijdengebied heeft zowel een functie van natuur als overstromingsgebied.

3.2.2 Ruimtelijke kwaliteit

De ruimtelijke kwaliteit wordt gevormd door het totaal aan functies én de manier waarop deze functies met elkaar samenhangen. Het vormt dus een combinatie en integratie van aspecten: water en bodem, natuur, landschap, cultuurhistorie en gebruiksfuncties.

Kenmerkend aan de Noordwaard is de ligging op de overgang van drie verschillende gebieden. Ten noorden ligt de sterk verstedelijkte randstand. Ten zuidwesten ligt de Biesbosch met als kenmerken getijdenwerking, kreken en platen. Ten oosten ligt het uitgestrekte landbouwgebied van Heusden en Altena. In de Noordwaard zijn de invloeden van deze drie gebieden duidelijk zichtbaar. Het krekensysteem en de landbouw zijn sterk verweven. De polders zijn relatief klein (ongeveer 1 à 2 kilometer in doorsnede). Er is een grote afwisseling van open en besloten plekken en er zijn sterke contrasten tussen landbouw (ruime akkers), natuurlijke elementen (de kreken) en culturele elementen (terpen, kaden en polders). Er komt bewoning voor, maar relatief beperkt.

3.2.3 Water en bodem

Bodemopbouw

De bodem in de Noordwaard bestaat grotendeels uit kalkrijke poldervaaggronden. Dit is grond met een goede ontwateringstoestand, groot vochtleverend vermogen en een hoge voedingstoestand. Deze grond biedt uitstekende mogelijkheden voor akker- en weidebouw. In de zuidelijke en westelijke rand komen ook gorsvaaggronden (begroeide buitendijkse gronden) en nesvaaggronden (stuk land dat in de rivier uitspringt) voor. De kreekgronden behoren deels tot de kalkrijke leek-/woudeerdgronden. De bodem bestaat grotendeels uit klei en plaatselijk uit zavel. Alle gronden hebben zoetwater-getijdenafzettingen van meer dan 40 cm dik (Staring Centrum, 1990).

Bodemkwaliteit

In het grootste deel van het plangebied is nog geen bodemkwaliteitsonderzoek uitgevoerd. Dit zal gebeuren ten behoeve van het MER. Alleen in het NOP Noordwaard is in 2002 een bodemkwaliteitsonderzoek uitgevoerd.

Tot circa 1971 stonden de kreken in de Noordwaard onder invloed van de rivier. Tot die tijd stroomden water en sediment uit de rivieren de kreken in en kon op de kreekoevers worden afgezet. Op deze plaatsen kan de bodem matig tot sterk verontreinigd zijn (klasse 3-4 materiaal), door hoge gehalten zware metalen (m.n. cadmium, arseen en zink) (Grontmij, maart 2002). De meeste polders in de Noordwaard zijn voor 1900 ingepolderd en vanaf dat moment afgeschermd van diffuse bronnen afkomstig van de rivier. De bovengrond van de ten westen van de Noordwaard gelegen polder Hardenhoek is van klasse 1 kwaliteit. Verondersteld wordt dat de bovengrond van de Noordwaard een vergelijkbare kwaliteit heeft.

In de Kievitswaard/Japewaard lijkt de kwaliteit en samenstelling van de bodem waarschijnlijk op die van de nabijgelegen Polder de Biesbosch. Dit betekent dat de bovengrond (eerste 50 centimeter) verontreinigd kan zijn (klasse 3 en 4) en uit kleiig materiaal bestaat. De primaire waterkering is immers pas omstreeks 1960 aangelegd. Tot 1960 kon het gebied bij hoogwater overstromen en kan verontreinigd materiaal zijn afgezet. De ondergrond is zandiger van samenstelling en van betere kwaliteit (klasse 0-1-2).

Waterhuishouding

Voor de waterhuishouding in de bodem is vooral de hoogte van de grondwaterspiegel van betekenis. Deze fluctueert met de loop van de seizoenen. De grondwaterstand is in de zomer op zijn laagst en in de winter op zijn hoogst. (GLG = gemiddeld laagste grondwaterstand en GHG = gemiddeld hoogste grondwaterstand) Grondwatertrappen zijn waterhuishoudkundige eenheden die een indruk geven van de ontwateringstoestand (de mate van 'drooglegging') van een bodem. In het gangbare onderscheid van grondwatertrappen zijn de gemiddelde stand van zowel de zomergrondwaterspiegel (GLG) als de wintergrondwaterspiegel (GHG) bepalend. De indeling van de grondwatertrappen verloopt van zeer nat (trap I) naar zeer droog (trap VII). Watertrap IV biedt een goed gemiddelde: niet al te nat in de winter, en niet al te droog in de zomer.

De grondwaterstand in de Noordwaard wisselt van grondwatertrap IV in de kreken (gemiddeld hoogste grondwaterstand (GHG) meer dan 40 cm beneden maaiveld, gemiddeld laagste grondwaterstand (GLG) 80-120 cm beneden maaiveld) tot grondwatertrap VII in de meeste polders (GHG meer dan 80 cm beneden maaiveld, GLG meer dan 160 cm beneden maaiveld) (Staring Centrum, 1990).

De polders zijn goed ontwaterd. Ze wateren af via de kreken Boomgat en Bevert.

3.2.4 Natuur

De Noordwaard ligt geheel binnen de Regionale Natuur- en Landschapseenheid (RNLE) Biesbosch. Dit betekent dat natuur, landschap en landbouw centraal staan en dat het gebied groen en landelijk moet blijven.

Een groot deel van de Noordwaard is aangeduid als Agrarische Hoofdstructuur (AHS), subcategorie landschap. De Hardenhoek polders en de zones rondom de meeste kreken zijn aangeduid als Groene Hoofdstructuur (GHS), subcategorie natuur. Ze behoren eveneens tot de Ecologische Hoofdstructuur. In de Hardenhoek polders wordt gestreefd naar een 'begeleid natuurlijke eenheid' (een groot aaneengesloten natuurgebied) met de rest van de Biesbosch. Rondom de kreken is sprake van Essen-Iepenbos en moeras.

Enkele onderdelen van kreken zijn aangeduid als GHS, subcategorie landbouw. De Kievitswaard is grotendeels aangeduid als GHS-landbouw. De bospercelen in de Kievitswaard maken onderdeel uit van de EHS.

De Biesbosch is aangewezen als Vogelrichtlijngebied en aangemeld als Habitatrictlijngebied. Het Steurgat, polder Maltha, polders Hardenhoek en een deel van de kreek Boomgat maken onderdeel uit van dit gebied.

De Biesbosch is een Nationaal Park en bovendien een stiltegebied.

Ten behoeve van de beschrijving in het MER wordt informatie over de aanwezigheid van planten en dieren in het plan- en studiegebied opgevraagd bij het Natuurloket. Indien deze informatie onvoldoende blijkt te zijn voor het MER, wordt deze aangevuld met inventarisaties.

3.2.5 Landschap en cultuurhistorie

Landschap

De ontwikkeling van de Noordwaard start met de St. Elizabethsvloed (1421). Op de plek waar nu de Biesbosch ligt ontstond destijds een groot binnenmeer. Lange tijd is er sprake van een zeer geleidelijke ontwikkeling; opslibbing, aangroei van platen, groei van wilgenbos en een geleidelijke toename van de menselijke activiteit.

De steeds terugkerende wateroverlast leidde tot een aantal waterstaatkundige ingrepen, die invloed hebben gehad op de ontwikkeling van het gebied. Door de komst van de Nieuwe Merwede en de Bandijk is de Noordwaard ingepolderd. De afsluiting van het Haringvliet, als onderdeel van de Deltawerken, betekende het einde van de getijdenwerking in het gebied. Hierdoor kunnen afzonderlijke polders niet meer onder vrij verval water lozen. Dit leidde tot het samenvoegen van polders, aanpassingen in het watersysteem en een grootschalige ruilverkaveling, waarbij de structuur van polders omringd door kreken is vervaagd (Bosch Slabbers, 2005).

Door de laatste ruilverkaveling is het huidige, relatief open landschap ontstaan. De structuur van polders en kreken is nog zichtbaar en kenmerkend voor het gebied. Door het gebied lopen diverse kades die de begrenzing van de polders accentueren.

Cultuurhistorie

De nu nog zichtbare cultuurhistorie bestaat uit elementen zoals terpen, dijken, bebouwing, grienden en het Fort Steurgat.

Het gebied is niet rijk aan waardevolle elementen (Bosch Slabbers, 2005). Dit komt doordat de Noordwaard een vrij jong landschap is; de eerste vaste bewoning dateert van het begin van de 19de eeuw. Ook het dynamische karakter van het gebied speelt hierbij een rol; het water heeft letterlijk veel weggespoeld.

Archeologie

Archeologische waarden zijn sporen in de bodem van vroegere aanwezigheid van mensen. De indicatieve archeologische verwachtingswaarde geeft aan hoe groot de kans is dat archeologische waarden in een bepaald gebied gevonden worden. De indicatieve archeologische verwachtingswaarde is laag in de meeste delen van de Noordwaard. Plaatselijk komen zones met hoge of middelhoge archeologische verwachtingswaarden voor. Er zijn geen archeologische monumenten in de Noordwaard (Provincie Noord-Brabant, 2005). Een archeologisch monument is een bekende vindplaats van archeologische waarden die beschermd is in het beleid.

3.2.6 Sociaal-economische belangen

Wonen

Het gebied ten westen van de NOPdijk is recent heringericht en buitendijks gebied geworden. De woningen die hier staan, staan in buitendijks gebied. De rest van de Noordwaard is binnendijks gebied met een theoretische overstromingskans van eens in de 2000 jaar. In de noordoostelijke hoek van de Noordwaard ligt een bedrijventerrein, een kleine woonwijk en Fort Steurgat. Met uitzondering van de woningen in deze hoek wonen er circa 75 huishoudens in de Noordwaard.

Landbouw

Het grondgebruik in de Noordwaard bestaat hoofdzakelijk uit landbouw. Het gaat om ongeveer 1700 hectare landbouwgrond. Er zijn 18 akkerbouwbedrijven, die gemiddeld 88 hectare groot zijn. Het gemiddelde akkerbouwbedrijf in de Noordwaard is iets groter dan het gemiddelde Nederlandse akkerbouwbedrijf. De akkerbouwers

verbouwen een combinatie van aardappels, bieten en granen, aangevuld met groenten voor de conservenindustrie, cichorei en koolsoorten. Het gebied is gezien de huidige ontwatering en de bodemkwaliteit goed geschikt voor akkerbouw. Opvallend is de aanwezigheid van veel grasteelt.

Daarnaast zijn er twee melkveebedrijven (gemiddeld 53 hectare groot) en drie gemengde bedrijven (akkerbouw-veeteelt, gemiddeld 22 hectare groot) (KDO-advies, 2005).

Recreatie

Het Biesboschmuseum is de enige toeristisch-recreatieve attractie in de Noordwaard. De horecagelegenheden zijn beperkt. Bij de Spieringsluis, westelijk aan het einde van de Bandijk ligt restaurant De Brabantse Biesbosch en eetcafé Van Oversteeg. Bij de Biesboschsluis ligt restaurant De Waterman en er is een bar bij de jachthaven. In de Noordwaard liggen recreatieve fiets- en wandelroutes. Recreatievaart is mogelijk in het Steurgat, Ruigt of Reugt, Gat van de Noorderklip, Gat van Van Kampen, Gat van den Kleinen Hil en Gat van den Hardenhoek.

Scheepvaart

Het belang van de Nieuwe Merwede voor de scheepvaart wordt geïllustreerd door het feit, dat de vaarweg is aangewezen als hoofdtransportas (CEMT klasse VIc). Het is een schakel tussen de economische kerngebieden van Nederland (Rotterdam en Amsterdam) met het internationale achterland (Duitsland en België). De maximaal toegelaten scheepsafmetingen zijn 229,50 bij 22,90 meter (6-baks duwvaart).

Naast de beroepsvaart heeft de Nieuwe Merwede een belangrijke verbindingfunctie voor de recreatievaart tussen de Biesbosch en het Drechtstedengebied c.q. Oost-Nederland. In 2003 passeerden 18.480 jachten de Biesboschsluis en 12.919 jachten de Spieringsluis.

Aan het plangebied grenst de haven van Werkendam, een zwaartepunt van watergebonden bedrijvigheid, met name scheepsbouw.

Drinkwaterwinning

In de Noorwaard bevindt zich een vestiging van waterwinbedrijf Evides aan de Petrusplaat. De spaarbekken bij Petrusplaat levert drinkwater voor de productie van drink- en industriewater in zuidwest Nederland. Drinkwaterinname vindt plaats met Maas water omdat dit water goed gezuiverd kan worden tot drinkwaterkwaliteit. De transportleidingen voor de drink- en industriewatervoorziening voor Rotterdam, Zeeland en Noord-Brabant lopen door de Catherina polder.

3.3 Autonome ontwikkelingen

Autonome ontwikkelingen zijn ontwikkelingen die plaatsvinden tot 2015 los van de ontpoldering van de Noordwaard. Het betreffen vastgestelde plannen en vastgesteld beleid. Van het vastgesteld beleid is een overzicht gegeven in bijlage 1.

In het deel van het plangebied ten westen van de NOPdijk wordt de komende jaren een ruimte voor de rivier maatregel en een natuurontwikkelingsproject, het zogenaamde "natuurontwikkelingsproject Noordwaard" uitgevoerd. In het kader van de doelstellingen van de PKB ruimte voor de rivier wordt dit als lopend project aangemerkt. Ten zuiden van het plangebied wordt in de komende jaren het natuurontwikkelingsproject Zuiderklip uitgevoerd.

Het plangebied moet met de status van RNLE-gebied, een extra stimulans voor natuur en landschap opleveren. Voor het Vogel- en Habitatrichtlijngebied Biesbosch wordt in de komende jaren een beheersplan opgesteld. Dit plan zal maatregelen

bevatten voor de instandhouding en vergroting van de natuurwaarden in de Biesbosch.

In de Wijziging Besluit Beheer Haringvlietsluizen (Minister van Verkeer en Waterstaat, 2004) staat dat de sluizen per 1 januari 2008 op een kier worden gezet. Dat betekent dat bij normale rivierafvoeren de sluisdeuren bij eb en vloed op een opening kleiner dan 10% worden gezet. De sluizen zullen altijd zodanig worden beheerd dat, bij hoge rivierafvoeren en hoge waterstanden op zee, de veiligheid is gegarandeerd. De waterstanden wijken door dit nieuwe beheer van de sluizen nauwelijks af van de huidige situatie.

Het landschap en de cultuurhistorische waarden in de Noordwaard zullen in de autonome ontwikkeling niet wezenlijk veranderen.

Net als elders in Nederland is de verwachting dat de agrarische bedrijven in de Noordwaard gaan groeien. Ingeschat wordt dat dit gemiddeld 1% tot 2% per jaar is. Daarnaast stoppen in Nederland dagelijks agrarische bedrijven. Ook in de Noordwaard is de verwachting dat het aantal agrarische bedrijven licht zal dalen. De verhouding tussen akkerbouw en melkveehouderij zal niet wezenlijk wijzigen. Het is een uitstekend akkerbouwgebied en er is geen reden om aan te nemen dat de aanwezige melkveebedrijven zullen verdwijnen (KDO advies, 2005).

Rondom het plangebied neemt de verstedelijking toe. Ten noorden van Gorinchem komt een grootschalige bedrijfsontwikkeling. Bij Werkendam komt een groot regionaal bedrijventerrein.

4 Alternatiefontwikkeling

4.1 Inleiding

In het MER worden alternatieven voor de Ontpoldering Noordwaard vergeleken op basis van milieu- en sociaal-economische effecten. Met het MER wordt inzicht verkregen in de voor- en nadelen van mogelijke oplossingen voor het realiseren van de ontpoldering van de Noordwaard. Met dit inzicht kunnen vervolgens keuzes worden gemaakt voor een voorkeursalternatief (VKA) en een meest milieuvriendelijk alternatief (MMA). Alle alternatieven moeten voldoen aan de projectopdracht. Ze moeten realistisch en voldoende onderscheidend zijn.

Dit hoofdstuk beschrijft de ontwikkeling van alternatieven. Dit is schematisch weergegeven in figuur 4.1. Paragraaf 4.2 gaat in op de maatregelen die in de PKB zijn onderzocht. Uiteindelijk heeft het kabinet gekozen voor de maatregel Ontpoldering Noordwaard (meestromend).

In §4.3 wordt de maatregel uit de PKB op basis van de doelen en randvoorwaarden voor Ontpoldering Noordwaard ingekaderd tot realistische oplossingsrichtingen. Dit wordt gedaan in twee stappen. In §4.3.1 wordt de keuze voor gedeeltelijk meestromen van de Noordwaard toegelicht. In §4.3.2 staat beschreven waarom de voorkeur voor de ligging van het doorstroomgebied, middendoor, het meeste draagvlak heeft. Aan de huidige voorkeur ontpoldering Noordwaard middendoor is een ontwerpproces met direct betrokkenen van enkele jaren vooraf gegaan.

In §4.4 worden mogelijke alternatieven beschreven voor Noordwaard meestromend middendoor. Deze alternatieven worden de komende jaren nader onderzocht op hun (milieu)effecten. Op basis van de kennis die hieruit voortkomt wordt een keuze gemaakt voor een voorkeursalternatief.

Twee keuzes zijn bepalend voor de ontwikkeling van de alternatieven.

1. Ruimtelijke structuur en inrichting van de polders.
2. Inrichting en vergraving van het doorstroomgebied.

In het MER worden drie alternatieven onderzocht om de milieu en sociaal economische effecten van bovengenoemde keuzes in beeld te brengen. Deze alternatieven zijn:

- ~ Grote compartimenten: hoge kade polders, bestaande uit grote polders en afvoer van het water over maaiveldniveau in het doorstroomgebied waarin enkele lage kades worden aangelegd.
- ~ Kleine compartimenten: hoge kade polders, bestaande uit meerdere kleine polders en afvoer van het water over maaiveldniveau in het doorstroomgebied zonder de aanleg van enkele lage kades.
- ~ Maximale waterstanddaling: lage kade polders die vaker meestromen dan de polders in de alternatieven 'grote en kleine compartimenten' en het afgraven van het maaiveld in het doorstroomgebied.

Bij de inrichting en zonering van het plangebied wordt in de alternatieven gevarieerd met de aspecten: landbouw, natuur, recreatie, cultuurhistorie, kosten, waterstandverlaging (effectiviteit).

§ 4.2

Toelichting PKB maatregel
Ontpoldering Noordwaard
(meestromend)

§ 4.3.1

Beschouwing omvang doorstroomgebied

Geheel
meestromend

Ontpoldering
met kades

Keuze Ontpoldering met kades

§ 4.3.2

Beschouwing ligging doorstroomgebied

Bovenlangs

Middendoor

Onderlangs

Keuze Middendoor

§ 4.4

Alternatiefontwikkeling

Ruimtelijke structuur
en inrichting polders

Inrichting en vergraving
doorstroomgebied

Grote
compartimenten

Kleine
compartimenten

Maximale
waterstanddaling

VKA

MMA

Figuur 4.1: Proces van alternatiefontwikkeling

4.2 Beschouwing PKB maatregel

In de PKB Ruimte voor de Rivier is gekozen voor de maatregel Ontpoldering Noordwaard (meestromend). In het PKB-proces is daarnaast ook een aantal andere oplossingen voor de Noordwaard bestudeerd. Dit zijn 'rivier met dijken', 'overloopgebied' en 'Sliedrechtse Biesbosch'. Volledigheidshalve wordt hier kort uitgelegd waarom deze oplossingen zijn afgevalen.

Rivier met dijken

In deze oplossingsrichting wordt het doorstroomgebied begrensd door dijken, die een overstromingsfrequentie hebben van 1x per 2.000 jaar. De overblijvende polders blijven binnendijs gebied en de woningen en bedrijfsgebouwen worden niet op hoogte gebracht. De modellen 'Noordwaard – groene rivier' (Bureau Benedenrivieren, voorjaar 2003), 'Groene rivier in de Noordwaard' (Bureau Benedenrivieren, oktober 2003) en het Alterra-alternatief via de Kievitswaard (2005) behoren tot deze oplossingsrichting.

Deze oplossingsrichting heeft het nadeel dat de nieuwe polders een soort badkuipen worden in de ogen van direct betrokkenen. Als er iets mis gaat, dan stromen de polders en de huizen op maaiveld in hoog tempo vol. Bij mogelijke evacuatie komt het bij de bewoners over dat er extra risico is op slachtoffers. Bijkomend nadeel is de sociale isolatie en 'planologische schaduwwerking' van deze oplossingsrichting. De kleine polders liggen ingesloten tussen buitendijkse gebieden. De bewoners houden de angst dat in een later stadium alsnog wordt besloten deze kleine polders te ontpolderen.

Het creëren van nieuwe, relatief kleine dijkkring(en) met beperkte bewoning en/of agrarisch gebruik is niet kosteneffectief. Uit een studie van het Centraal Plan Bureau (Kosten-batenanalyse Ruimte voor de Rivier, Ministerie van VenW e.a., 2005) blijkt dat het onderhoud van de dijkeringen meer kost dan wordt gerechtvaardigd door de economische waarde die door deze dijkkring(en) wordt beschermd.

Bij dezelfde omvang van het doorstroomgebied levert de oplossingsrichting 'rivier met dijken' 10% minder waterstanddaling op dan de andere oplossingsrichtingen. Dit komt doordat de landbouwgronden beschermd worden door dijken. Ze stromen dus niet mee in extreme situaties. Deze 10% kan gecompenseerd worden door de rivier te vergroten. Hiermee gaan enkele voordelen van deze oplossingsrichting zoals behoud van landbouw en wonen, deels verloren.

Overloopgebied

In deze oplossingsrichting worden de dijken voorzien van een speciale inlaatconstructie, zodat de Noordwaard alleen wordt ingezet wanneer dit noodzakelijk is voor de veiligheid van bovenstrooms gelegen gebieden. De huidige landbouw wordt gehandhaafd. Er worden geen nieuwe dijken of kades aangelegd. Er komt een schadevergoeding of verzekering voor schade bij overstroming (TU-Delft, 2004).

Het hoofdprincipe 'overloopgebied' voldoet aan de hydraulische taakstelling als de inzet van de Noordwaard goed gereguleerd kan worden. Hiervoor zijn in- en uitlaatconstructies nodig. Deze constructies zijn sterk kostenverhogend. Daarnaast moet bij iedere overstroming over een relatief groot oppervlakte schadevergoeding worden uitgekeerd. Deze twee kostenposten zorgen ervoor dat deze oplossingsrichting veel duurder is dan het taakstellend budget. Het functioneren van de in- en uitlaatconstructies, onder extreme omstandigheden (maatgevend hoogwater) en dus met een relatief lage frequentie, bevat ook technische risico's. Dit maakt de inzet van de Noordwaard als overloopgebied niet betrouwbaar: het testen

van de in- een uitlaatconstructie is niet mogelijk omdat hierbij de Noordwaard onderloopt. Als de in- en uitlaatconstructie niet werkt, kunnen dichtbevolkte gebieden als Gorinchem en Werkendam onder water komen te staan. Dit risico is strijdig met het doel van Ontpoldering Noordwaard, namelijk het verminderen van dit risico.

Het alternatief Sliedrechtse Biesbosch

In de inspraak op PKB deel 1 Ruimte voor de Rivier is het alternatief Sliedrechtse Biesbosch ingebracht (Wageningen Universiteit, 2005). Dit alternatief bestaat uit het aantakken en beter benutten van bestaande kreken in de Sliedrechtse Biesbosch, aangevuld met een paar nevengeulen door de Kievitswaard en/of het huidige Natuurontwikkelingsproject Noordwaard en aanvullende zomerbedverdieping. Dit alternatief is bestudeerd en om de volgende redenen afgefallen:

- ~ ontpoldering Noordwaard is van groot belang voor het beschermen van Werkendam en Gorinchem;
- ~ het alternatief van de Sliedrechtse Biesbosch is niet nieuw, bij de opstelling van PKB deel 1 is dit ook reeds bekeken;
- ~ het voorgestelde alternatief is slechts voldoende voor de korte termijn taakstelling maar is geen robuuste maatregel voor de regio;
- ~ kiezen voor het alternatief van de Sliedrechtse Biesbosch betekent dat de Noordwaard in beeld komt voor reservering voor de lange termijn; dit wordt door de bewoners als onwenselijk beschouwd;
- ~ kiezen voor het alternatief van de Sliedrechtse Biesbosch betekent daarnaast dat uitgaven voor het alternatief voor een groot deel niet rendabel zijn als later ook de ontpoldering van de Noordwaard moet worden opgepakt.

4.3 Hoofdlijnen van de alternatieven

Ontpoldering Noordwaard (meestromend) kan op veel manieren worden vormgegeven. Vertrekpunt is in ieder geval de doelen en randvoorwaarden gesteld aan Ontpoldering Noordwaard (zie hoofdstuk 2). Alle alternatieven moeten hieraan voldoen. In deze paragraaf wordt onderzocht welke oplossingsrichtingen invulling geven aan de doelen en randvoorwaarden (§4.3.1). In §4.3.2 worden de mogelijke oplossingen verder ingekaderd tot die oplossingsrichtingen die hieraan het meest voldoen.

4.3.1 Omvang van het doorstroomgebied

In de meest vergaande oplossingsrichting wordt de gehele Noordwaard doorstroomgebied. Deze oplossingsrichting voldoet niet aan de ruimtelijke kwaliteitsdoelstelling en de randvoorwaarden van Ontpoldering Noordwaard. In deze oplossing overstroomt namelijk de hele Noordwaard meerdere keren per jaar. Onder deze omstandigheden worden de mogelijkheden voor landbouw dusdanig beperkt dat er niet langer sprake is van het bieden van een duurzaam perspectief aan agrariërs die binnen de polder willen blijven.

Beperking van overstromingsfrequentie door middel van aanleg van kades ligt daarom voor de hand.

Bij de huidige maaiveldligging van de Noordwaard wordt voldoende waterstanddaling bereikt, indien het doorstroomgebied circa 1,5 kilometer breed is. Het is dus niet noodzakelijk om de hele Noordwaard in te richten als doorstroomgebied. Voor het beoogde effect is het wel noodzakelijk dat een veel groter deel dan het doorstroomgebied alleen onder zeer extreme omstandigheden mee kan stromen. Deze omstandigheden komen circa 1x per 100 tot 1000 jaar voor. Daarom worden bij

een gedeeltelijke doorstroming polders met kades gescheiden van het doorstroomgebied. De hoogte van de kades wordt dusdanig gekozen, dat de polders onder deze extreme omstandigheden kunnen meestromen.

Door te kiezen voor een doorstroomgebied met bekade polders blijven bewoning en landbouw met een duurzaam perspectief mogelijk in de Noordwaard.

4.3.2 Ligging van het doorstroomgebied

In §4.3.1 is beschreven dat Ontpoldering Noordwaard aan de doelen en randvoorwaarden voldoet, indien gekozen wordt voor een doorstroomgebied met enkele door kades gescheiden polders. Het doorstroomgebied stroomt ten minste meerdere keren per jaar mee. De polders stromen ongeveer 1 maal per 100 tot 1000 jaar mee. Om voldoende waterstandsverlagend effect te bereiken moet de instroomopening zo ver mogelijk stroomopwaarts liggen, dus zo dicht mogelijk bij Werkendam. De uitstroomopening moet zo ver mogelijk stroomafwaarts bij de Petrusplaat liggen.

Op basis van deze uitgangspunten kan het doorstroomgebied op verschillende manieren worden vormgegeven. In hoofdlijnen zijn de mogelijkheden bovenlangs (via Kievitswaard), middendoor en onderlangs (via Steenenmuur). Deze drie mogelijkheden zijn verkend door deskundigen, bewoners en ondernemers (Verkenning Noordwaard, Projectbureau Benedenrivieren, oktober 2003). Hieruit is gebleken dat het doorstroomgebied middendoor beter voldoet aan de doelen en randvoorwaarden en beter scoort op milieueffecten dan de andere opties. De belangrijkste argumenten zijn:

- ~ Het minste ruimtebeslag voor het doorstroomgebied, omdat middendoor de kortste weg is. Middendoor kent een ruimtebeslag van circa 1350 hectare, tegenover bovenlangs circa 1500 hectare en onderlangs circa 1550 hectare. Bij middendoor kan een maximale oppervlakte landbouw behouden blijven.
- ~ Bij middendoor worden geen woonkernen geraakt. Bij bovenlangs (Kievitswaard) en onderlangs (Steenenmuur) worden in beide gevallen wel woonkernen geraakt.
- ~ De nog aanwezige kreken lopen van zuidwest naar noordoost. Bij een doorstroomgebied middendoor wordt deze polder-en-kreken structuur het minst aangetast en kunnen de hieraan verbonden cultuurhistorische waarden maximaal behouden blijven en versterkt worden.
- ~ Middendoor is goedkoper dan de andere manieren, omdat de minste woonkernen en landbouwgronden verloren gaan en eventuele wateroverlast voor woningen op hoogte wordt beperkt.

Bij alle varianten van het doorstroomgebied kan de voor het Biesboschstelsel kenmerkende natuur worden gecreëerd en bestaan volop mogelijkheden voor de ontwikkeling van recreatieve voorzieningen.

4.4 De alternatieven

Het doel van het onderzoeken van alternatieven in het MER is het krijgen van een goed inzicht in de (milieu)effecten van mogelijke oplossingen. Dit inzicht is nodig om een verantwoorde keuze voor het voorkeursalternatief te kunnen maken. Hiertoe moeten de alternatieven onderscheidend en realistisch zijn.

Om voldoende inzicht te krijgen in de (milieu)effecten van mogelijke oplossingen, is het van belang om juist die aspecten te variëren die bepalend zijn voor de effecten. In

het geval van Ontpoldering Noordwaard zijn dit de ruimtelijke structuur en inrichting van de polders en de inrichting en vergraving van het doorstroomgebied. Voor het ontwerpen van de alternatieven is het plangebied ter hoogte van de uitstroomopening iets verruimd, om een optimale uitstroomopening te kunnen maken in samenhang met het eventuele behoud van het Biesbosch Museum of een nieuwe inpassing van het museum.

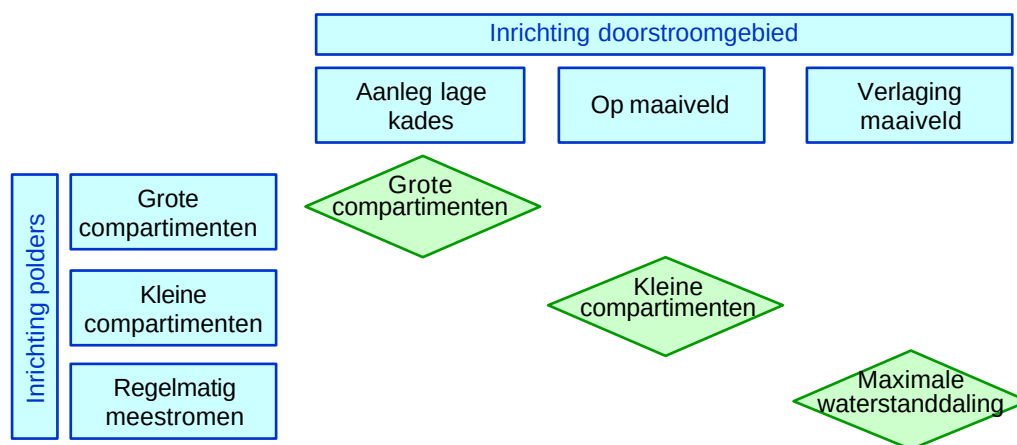
Voor de inrichting van de polders bestaan drie hoofdrichtingen:

- ~ hoge kade polders die beperkt meestromen met grote compartimenten (circa 1x per 100 tot 1000 jaar);
- ~ hoge kade polders die beperkt meestromen met kleine compartimenten (circa 1x per 100 tot 1000 jaar);
- ~ lage kades polders die regelmatig meestromen (circa 1x per 25 jaar) zonder grootschalige inrichting.

Voor de inrichting van het doorstroomgebied bestaan drie hoofdrichtingen:

- ~ afvoer over maaiveld en de aanleg van lage kades in het doorstroomgebied;
- ~ afvoer over maaiveld zonder lage kades;
- ~ verlaging van het maaiveld.

In het MER worden drie alternatieven onderzocht: 'grote compartimenten', 'kleine compartimenten' en 'maximale waterstanddaling' (zie figuur 4.2). Deze alternatieven zijn gebaseerd op de bovenstaande hoofdrichtingen voor de polders en het doorstroomgebied. Ze voldoen aan de doelen en randvoorwaarden en zijn realistisch. Er zijn uiteraard meer combinaties en dus oplossingen mogelijk. Met deze drie alternatieven worden de belangrijkste keuzemogelijkheden onderzocht. In het voorkeursalternatief kan vervolgens de meest gewenste combinatie worden samengesteld.

Figuur 4.2: Samenstelling van de alternatieven

In alle drie de alternatieven wordt invulling gegeven aan natuur, cultuurhistorie, recreatie en landbouw. Het accent op deze aspecten verschilt per alternatief. Tabel 4.1 geeft inzicht in de accenten die in de alternatieven gelegd worden op de aspecten natuur, cultuurhistorie, recreatie en landbouw.

Tabel 4.1 *Accenten van de alternatieven voor Ontpoldering Noordwaard*

Aspecten	Alternatieven		
	Grote compartimenten	Kleine compartimenten	Maximale waterstanddaling
Landbouw	Gangbare landbouw (akkerbouw of veehouderij)	Huidige en verbrede landbouw (recreatief, zorg en natuurbeheer)	Veeteelt
Natuur	Ontwikkeling in doorstroomgebied,	Dynamisch, maximaal	Verhoudingsgewijs veel waternatuur
Recreatie	Minimaal	Maximaal benutten potenties	Relatief sterk gericht op waterrecreatie
Cultuurhistorie	Kosten neutrale ontwikkeling	Maximaal behoud en herstel	Enige investeringen

Zaken die in alle alternatieven gelijk zijn

Nieuw veiligheidsdenken

In de alternatieven wordt niet gevarieerd op veiligheid binnen het plangebied met uitzondering van Fort Steurgat en omgeving. Het hele plangebied, conform PKB deel 3, wordt buitendijks gebied. Voor alle alternatieven geldt dat woningen en bedrijven in de polders hoog genoeg moeten liggen, bestand moeten zijn tegen wateroverlast en zonodig in de buurt moeten liggen van een hoogwatervrije vluchtroute. Woningen en bedrijven die hieraan niet voldoen worden vervangen door nieuwe, hoogwatervrije woningen en bedrijven, mogelijk op een andere locatie in de Noordwaard.

Ligging doorstroomgebied

Zoals beschreven in §4.3.2 wordt niet gevarieerd op de ligging van het doorstroomgebied. Dit ligt in alle gevallen middendoor. Op de begrenzing van het doorstroomgebied wordt wel gevarieerd.

Ligging in- en uitstroomopening

Zoals beschreven in §4.3.2 ligt de instroomopening in alle alternatieven zo noordoostelijk mogelijk. De uitstroomopening ligt zo zuidwestelijk mogelijk, dus bij de Petrusplaat.

Een vrije uitstroomopening

De uitstroomopening is in alle gevallen vrij. Er komt hier geen drempel. Hierdoor werkt de getijdenwerking door tot in het doorstroomgebied. Dit heeft als voordeel dat een dynamisch, natuurlijk en landschappelijk waardevol systeem ontstaat. Aan de vrije uitstroomopening zitten geen noemenswaardige nadelen.

Handhaving polderstructuur

De polderstructuur blijft gehandhaafd. Dit is immers de kenmerkende identiteit van de Noordwaard door de eeuwen heen. Dit betekent onder andere dat de vorm van het doorstroomgebied in alle alternatieven de bestaande polder- en krekensstructuren volgt.

Alternatief grote compartimenten

Het alternatief grote compartimenten gaat uit van zo groot mogelijke eenheden van *polders: grote compartimenten*. Binnen dit alternatief wordt gezocht naar maximale ruimte voor de huidige akkerbouw. In een deel van het *doorstroomgebied* komen *lage kade polders*. Dit alternatief is schematisch weergegeven in figuur 4.3.

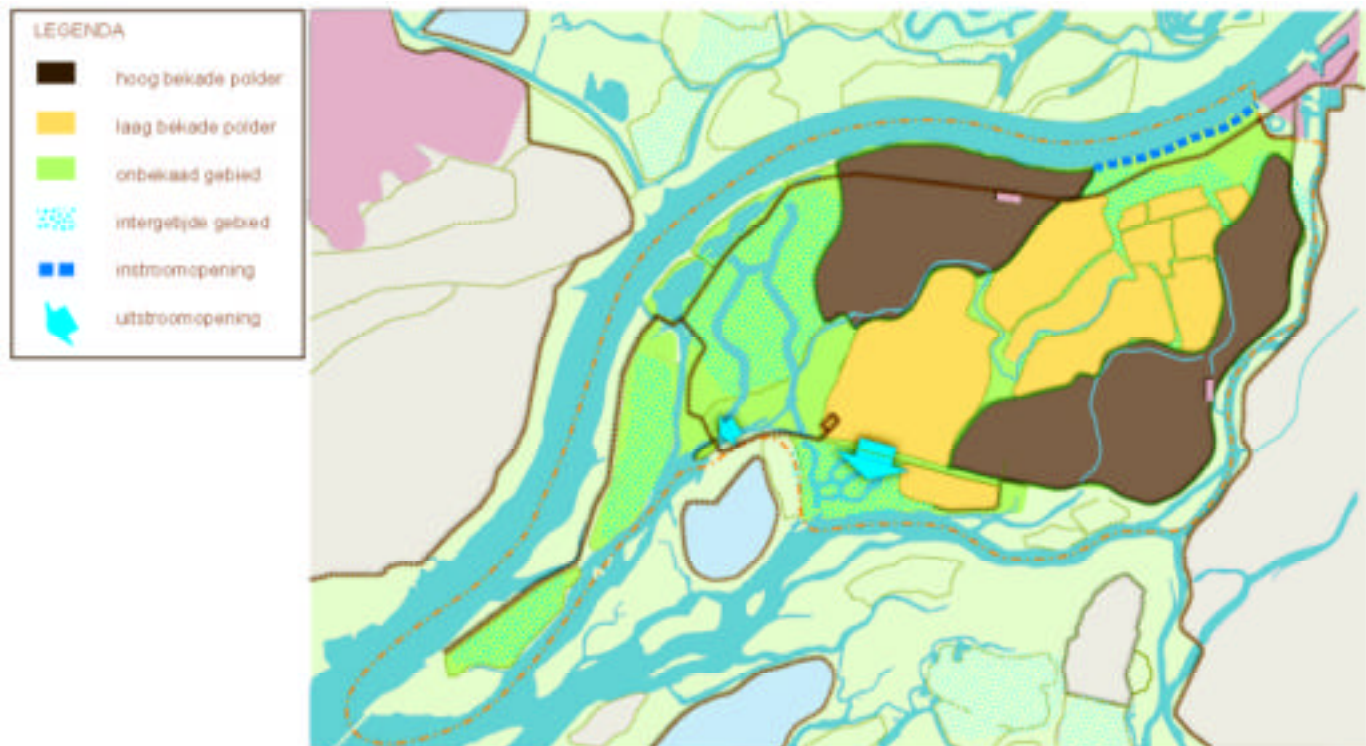
Daarnaast wordt in dit alternatief geprobeerd om de kosten laag te houden door zo min mogelijk aankoop van vastgoed, grondverzet en grote civieltechnische werken. Gestreefd wordt naar een gesloten grondbalans. Dit betekent dat gronddepots in de Noordwaard ingericht gaan worden. Dit is wel afhankelijk van de soort en mate van verontreiniging. Slechts licht verontreinigde of schone vrijkomende grond kan in een gronddepot in de Noordwaard terecht komen. Versterking van cultuurhistorische waarden vindt alleen plaats als dit kostenneutraal meegenomen kan worden in de benodigde maatregelen. In recreatie wordt beperkt geïnvesteerd. Het is aan de agrariërs en ondernemers om eventuele recreatieve (neven)activiteiten te ontplooiën.

Ingrepen en inrichting van het doorstroomgebied

- ~ Verlagen van de Bandijk over circa 2 km tot een hoogte van circa NAP +2 m. Ter plaatse van de verlaging wordt de Bandijk zonodig voorzien van enkele bruggen;
- ~ Aanleg van kades als scheiding tussen doorstroomgebied en polders. De kades worden zo aangelegd dat alle polders eenzelfde overstromingsfrequentie krijgen die ligt tussen de 1 maal per 100 tot 1 maal per 1000 jaar;
- ~ Aanleg van lage kades in het doorstroomgebied om een deel van het doorstroomgebied minder frequent te laten meestromen. In deze delen is enige landbouw mogelijk, zoals het inscharen van vleesvee of jongvee;
- ~ Het onbekade doorstroomgebied is bedoeld voor natuurontwikkeling. Inrichting en beheer zijn er op gericht om opstuwende werking door begroeiing te voorkomen. Hiertoe wordt het doorstroomgebied agrarisch beheerd.
- ~ Onderzoek naar de mogelijkheid van 1 uitstroomopening aan de zuidzijde van de Petrusplaat.

Ingrepen en inrichting van de polders

- ~ Er wordt zo min mogelijk veranderd aan de inrichting. De polders blijven rationeel verkaveld;
- ~ De huidige kreken, Boomgat en Bevert, komen zoveel mogelijk in de polders te liggen, zodat zij de afwaterende functie voor de landbouw kunnen behouden;
- ~ Het stelsel van polders en kreken blijft waar mogelijk gehandhaafd;
- ~ In de polders is zowel akkerbouw als (melk)veehouderij mogelijk.

Figuur 4.3: Schematische weergave van het alternatief grote compartimenten

Alternatief kleine compartimenten

Het alternatief kleine compartimenten gaat uit van kleinschalige *polders*: *kleine compartimenten*. In het *doorstroomgebied* worden *geen grootschalige inrichtingsmaatregelen* genomen. Dit alternatief is schematisch weergegeven in figuur 4.4.

Dit alternatief legt de nadruk op een kleinschalig en divers landschap en op extra dynamiek in het doorstroomgebied. Er wordt meer dan in andere alternatieven geïnvesteerd in natuur, cultuurhistorie en toeristisch-recreatieve voorzieningen. Ten behoeve van de toegankelijkheid komen er twee recreatieve poorten: bij Werkendam en bij de Spieringsluis. Deze poorten vormen de recreatieve ingangen van de Noordwaard met de hiervoor benodigde voorzieningen. Cultuurhistorische waarden worden zoveel mogelijk hersteld en recreatief ontsloten. Dit biedt kansen voor verbreding van de landbouw. Vrijkomende grond wordt gedeeltelijk of volledig afgevoerd naar het depot in het Hollandsch Diep, als het verontreinigde grond betreft. Licht verontreinigde of schone vrijkomende grond wordt indien mogelijk hergebruikt of afgevoerd naar het Haringvliet.

Ingrepen en inrichting van het doorstroomgebied

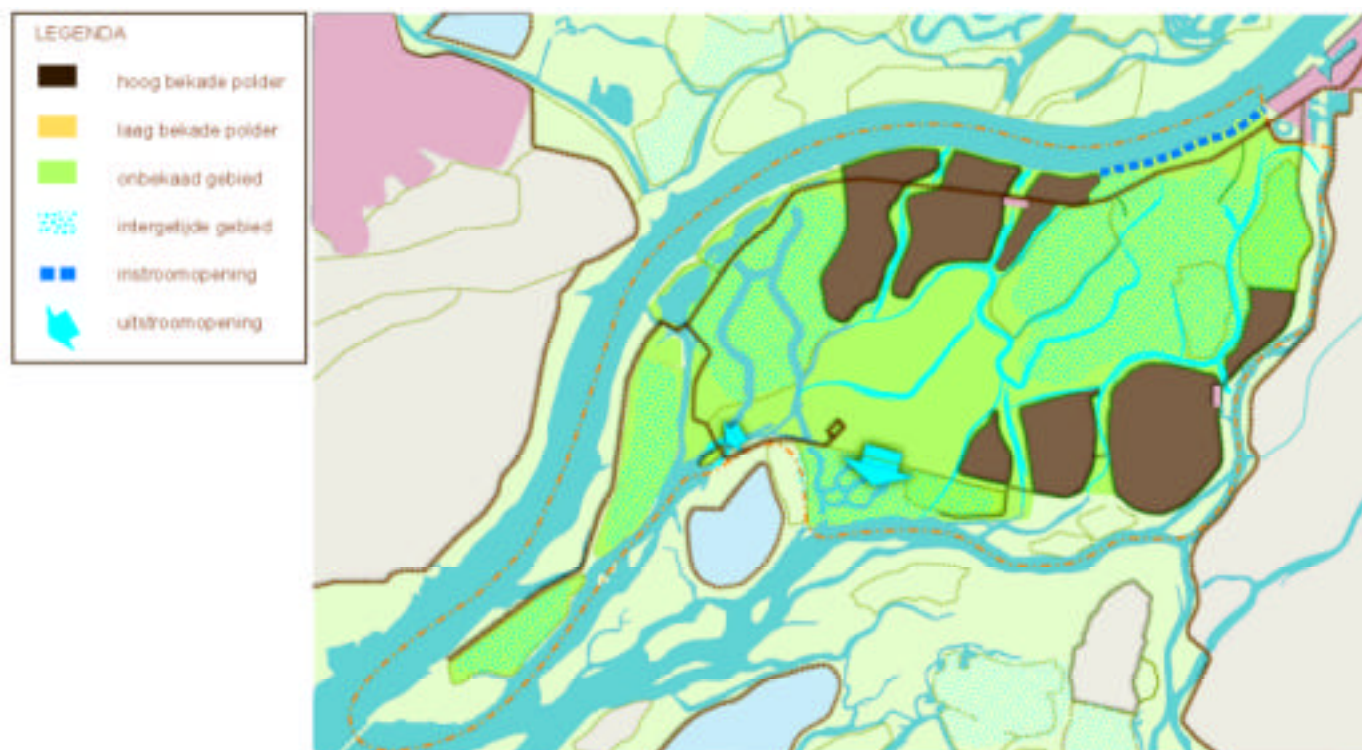
- ~ Verlagen van de Bandijk over circa 2 km tot een hoogte van circa NAP +2 m. Ter plaatse van de verlaging wordt zonodig de Bandijk voorzien van enkele bruggen²;
- ~ Aanleg van kades als scheiding tussen doorstroomgebied en polders. De hoogte van de kades en daarmee de overstromingsfrequentie tussen de

² In het ontwerp wordt onderzocht of door het verlagen van de Bandijk plaatselijk tot NAP + 1 meter meer rivierdynamiek ontstaat in het doorstroomgebied.

- polders onderling kan variëren tussen de 1 maal per 100 tot 1 maal per 1000 jaar;
- ~ De huidige kreken, Boomgat en Bevert, komen zoveel mogelijk in het doorstroomgebied te liggen en bieden hiermee handvatten voor natuurontwikkeling;
 - ~ Het doorstroomgebied wordt volledig ingericht voor natuur, cultuurhistorie en recreatie. Dit betekent bijvoorbeeld herstel van het oorspronkelijk krekenspatroon. Het streven naar bevaarbare kreken en een goede toegankelijkheid van het gebied;
 - ~ Gestreefd wordt naar dynamische overgangen en een variatie aan biotopen: natte intergetijdengebieden, plassen, kreken en plas-dras gebieden. Hiertoe worden plaatselijk verlagingen of verhogingen van het maaiveld aangebracht. Door compartimentering van het doorstroomgebied kan gemakkelijker een variatie aan biotopen worden gecreëerd. Opgaande vegetatie moet in het algemeen voorkomen worden vanwege de opstuwende werking, maar in stromingsluwe delen is opgaande vegetatie plaatselijk mogelijk. Deze stromingsluwe delen ontstaan doordat het doorstroomgebied de oorspronkelijke begrenzing van de polders volgt;
 - ~ De uitstroomopening komt te liggen aan weerszijde van de Petrusplaat.

Ingrepen en inrichting van de polders

- ~ De polders worden ingericht met kleine compartimenten;
- ~ De landbouw is mede gericht op verbreding: toeristisch-recreatieve activiteiten (campings, Bed&Breakfast, groepsaccommodatie, horeca, bootverhuur), dit zorgt voor een extra aantrekkelijk landschap (koe in de wei, bloemrijke akkerranden, enz.);
- ~ In de polders is zowel akkerbouw als (melk)veehouderij mogelijk;
- ~ De akkerbouw wordt door compartimentering ruimtelijk en voor wat betreft milieu-invloeden (bijvoorbeeld waterkwaliteit) zoveel mogelijk gescheiden van de natuur.

Figuur 4.4: Schematische weergave van het alternatief kleine compartimenten

Ontwerp/onderzoekopgaven

Binnen dit alternatief worden twee delen van het plangebied nader uitgewerkt in verschillende varianten en op effecten onderzocht. Het betreft de omgeving recreatieve poort Spieringsluis met het Biesboschmuseum en de omgeving recreatieve poort Werkendam met fort Steurgat.

In de omgeving van de recreatieve poort Spieringsluis en het Biesboschmuseum wordt onder andere onderzocht:

- ~ hoe de recreatieve poort wordt ingericht met welke voorzieningen;
- ~ of het Biesboschmuseum op de huidige locatie gehandhaafd kan worden of verplaatst moet worden naar een andere locatie;
- ~ hoe het Biesboschmuseum op de huidige of nieuwe locatie ontsloten kan worden, mede in relatie tot de recreatieve poort Spieringsluis.

In de omgeving van de recreatieve poort Werkendam en het Fort Steurgat wordt onder andere onderzocht:

- ~ wat de effecten zijn van een concentratie van semi-intensieve natuur-, cultuur- en watergerichte recreatie zoals bungalowparken, maneges of een jachthaven in samenhang met de recreatieve poort Werkendam. Hierbij wordt deze concentratie van recreatie geplaatst in een groene omgeving en ontworpen met een Biesbosch uitstraling;
- ~ hoe kan worden omgegaan met Fort Steurgat, waarbij ook wordt gezocht naar andere (technische) mogelijkheden dan een dijkkring om Fort Steurgat te behouden en in te passen. Dit laatste kan onderzocht worden in het verruimde plangebied van de Noordwaard.

Alternatief maximale waterstanddaling

Het alternatief maximale waterstanddaling gaat uit van *grootschalige ontgraving in het doorstroomgebied*. Dit alternatief is schematisch weergegeven in figuur 4.5.

In dit alternatief wordt onderzocht wat de (milieu)effecten zijn van een inrichting van de Noordwaard waarbij meer dan 30 centimeter waterstandsverlaging op rivierkilometer 955 wordt nagestreefd. Voor de inrichting betekent dit verandering van de in- en uitlaat(constructie) (lager of breder), maaiveldverlaging in het doorstroomgebied en lagere kades om de polders. Door de combinatie van landbouw, natuur, cultuurhistorie en water ontstaat een aantrekkelijk landschap dat zich goed leent voor recreatie. Door de verdieping zijn er veel mogelijkheden voor waterrecreatie. Cultuurhistorische waarden blijven waar mogelijk gehandhaafd; er wordt niet in het bijzonder geïnvesteerd. In het doorstroomgebied is door ontgraving verlies aan cultuurhistorische waarden onvermijdelijk. Vrijkomende grond wordt gedeeltelijk of volledig afgevoerd naar het depot in het Hollandsch Diep, als het verontreinigde grond betreft. Licht verontreinigde of schone vrijkomende grond wordt indien mogelijk hergebruikt of afgevoerd naar het Haringvliet.

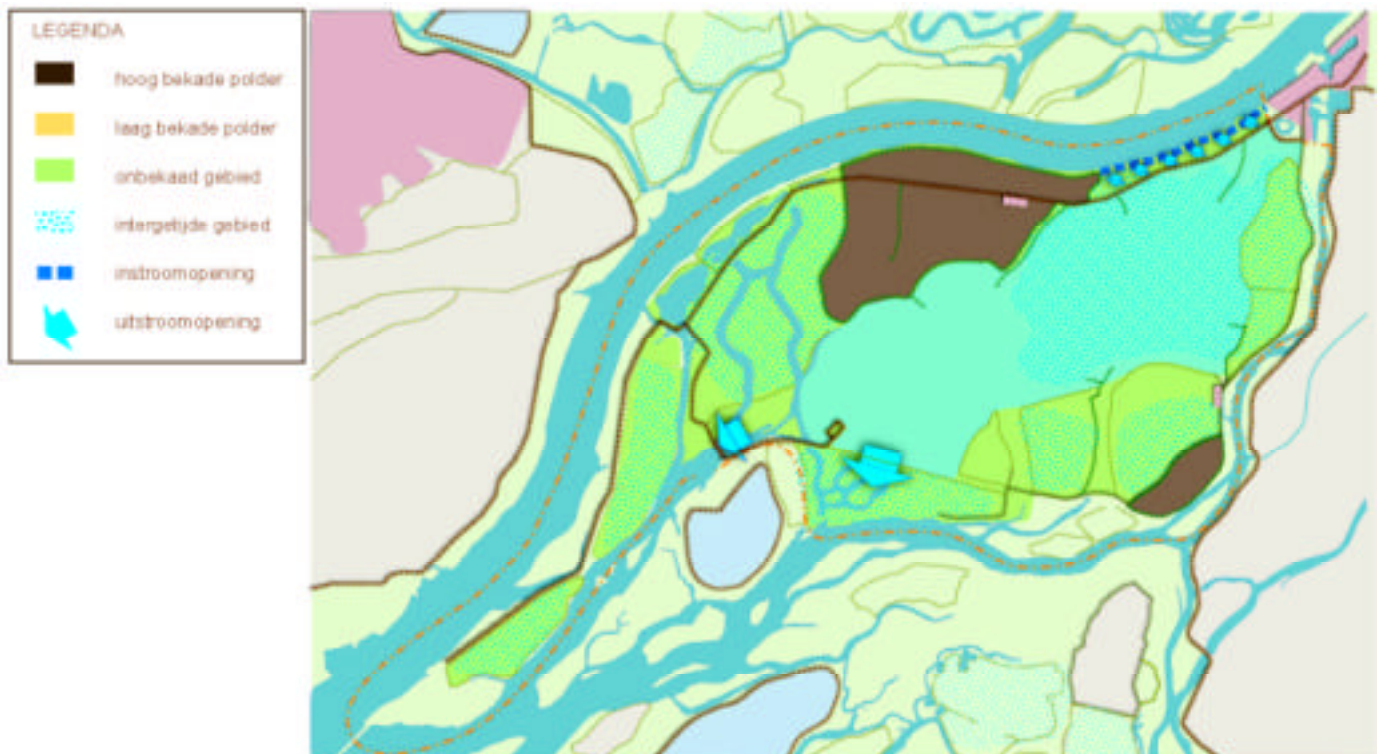
Ingrepen en inrichting van het doorstroomgebied

- ~ Verlagen van de Bandijk over circa 2 km tot een hoogte van minder dan NAP +2 m of een beweegbare constructie. Ter plaatse van de verlaging wordt de Bandijk zonodig voorzien van enkele bruggen;
- ~ Bredere uitstroomopeningen dan in de andere twee alternatieven;
- ~ Het doorstroomgebied wordt (gedeeltelijk) verdiept door te ontgraven;
- ~ De huidige kreken, Boomgat en Bevert, komen zoveel mogelijk in het doorstroomgebied te liggen ten gunste van de afvoer van water;

- ~ Aanleg van lagere kades als scheiding tussen doorstroomgebied en polders. De hoogte wordt bepaald door de gewenste meestroomfrequentie van de polders;
- ~ De uitstroomopening komt te liggen aan weerszijde van de Petrusplaat.

Ingrepen en inrichting van de polders

- ~ Er wordt zo min mogelijk veranderd aan de inrichting ten opzichte van de huidige situatie. De polders blijven rationeel verkaveld;
- ~ De polders stromen circa 1x per 25 jaar mee. Alleen (melk)veehouderij is mogelijk;
- ~ Het stelsel van polders en kreken blijft waar mogelijk gehandhaafd.

Figuur 4.5: Schematische weergave van het alternatief maximale waterstanddaling

Referentiealternatief, voorkeursalternatief en meest milieuvriendelijk alternatief

Naast de drie hiervoor besproken alternatieven, zijn er in het MER nog drie andere alternatieven.

Het **referentiealternatief** is de huidige situatie + autonome ontwikkeling. De effecten van de alternatieven worden beschreven ten opzichte van het referentiealternatief.

Het **voorkeursalternatief** (VKA) is het alternatief dat de initiatiefnemer wil gaan realiseren. Het kan elementen uit de drie hiervoor beschreven alternatieven bevatten. In het voorkeursalternatief wordt gezocht naar een goede ruimtelijke kwaliteit en compensatie voor plantetende watervogels. Bij de totstandkoming van het VKA speelt ook de verantwoording van de kosten een rol.

Het **meest milieuvriendelijk alternatief** (MMA) komt tot stand door die elementen uit de alternatieven te combineren die de minste negatieve en de meeste positieve effecten voor het milieu laten zien. Analooq aan de PKB en in het verlengde van de doelstellingen wordt het MMA gezocht in het optimaliseren van de ruimtelijke kwaliteit. Zelfs als dit te koste gaat van andere milieueffecten zoals

bodemgerelateerde effecten en hinder. Het MMA moet, evenals alle andere alternatieven voldoen aan de doelen en randvoorwaarden van Ontpoldering Noordwaard.

In het MER is optimalisatie van de kosten ondergebracht bij de het alternatief “grote compartimenten”.

5 Aanzet tot het MER

In de voorgaande hoofdstukken zijn de Ontpoldering Noordwaard, de alternatieven en het plan- en studiegebied beschreven. In dit hoofdstuk worden de overige onderdelen van het MER toegelicht. Dit zijn het beleidskader, de effectbeschrijving en -vergelijking, de leemten in kennis en het evaluatieprogramma.

Beleidskader

Het ontwerp van de alternatieven en de beschrijving van de effecten vinden plaats binnen het kader van het bestaande beleid (beleidskader). Dit zijn besluiten, wet- en regelgeving die van invloed zijn op de Noordwaard en haar omgeving. Hierbij wordt het beleid van het Rijk, de provincie, de gemeente en natuurbeheerders en het waterschap Rivierenland betrokken. Bijlage 1 geeft een overzicht van het beleid.

Effectbeschrijving en -vergelijking

In het MER worden de positieve en negatieve effecten van de alternatieven beschreven. Per aspect is een aantal concrete criteria geformuleerd op basis waarvan de effecten worden beschreven en beoordeeld (zie tabel 5.1). Deze criteria komen voort uit de randvoorwaarden van de Ontpoldering Noordwaard, het vigerende beleid, wet- en regelgeving, de kenmerken van de ontpoldering en de omgeving. Het definitieve beoordelingskader wordt bepaald aan de hand van de richtlijnen die, naar aanleiding van de inspraak door belanghebbenden op de startnotitie, door het bevoegd gezag worden vastgesteld. Indien uit inspraak blijkt dat er nog aanvullende belangrijke effecten zijn, zullen deze eveneens in het MER aan de orde komen.

Bij de beschrijving van de milieueffecten in het MER wordt het studiegebied, oftewel het gebied waarbinnen het effect zou kunnen optreden, aangegeven. De mate van detaillering van een effectbeschrijving is gerelateerd aan het belang daarvan voor de besluitvorming en zal per beoordelingscriterium verschillen. Uitgangspunt is een kwantificering van het milieueffect waar nodig.

In het MER worden de effecten van de alternatieven onderling én met de effecten die bij de autonome ontwikkeling optreden, vergeleken. De autonome ontwikkeling geeft aan hoe de Noordwaard en de veiligheid in het benedenrivierengebied (de Rijn-Maasmonding) zich zullen ontwikkelen als de rivierverruiming niet zou worden gerealiseerd.

Bij de beschrijving van de (milieu)effecten wordt aangegeven of effecten:

- tijdelijk of permanent van aard zijn;
- omkeerbaar of onomkeerbaar zijn;
- en optreden in de aanleg- of de gebruiksfase.

Tabel 5.1 Voorstel voor beoordelingskader

Aspect	Criterium	Toelichting
Rivierkunde / veiligheid	Waterstandsverlagend effect	Op de Boven Merwede bij rivierkilometer 955 en bij Geertruidenberg op de Bergsche Maas
	Overstromingsfrequentie op korte én lange termijn.	In doorstroomgebied, in polders
	Duurzaamheid veiligheid op lange termijn	Is de maatregel ook nog een goede maatregel bij de voorziene toename van de afvoer naar 18.000 m ³ /s bij Lobith en de zeespiegelstijging van 60 cm
	Morfologische effecten	Op de Boven Merwede, Beneden Merwede, Nieuwe Merwede, Brabantse Biesbosch en Amer/Bergsche Maas en in de Noordwaard.

Ruimtelijke kwaliteit	Gebruikskwaliteit	Wijze waarop diverse functies een juiste plek krijgen in het gebied en met elkaar samenhangen, ecologisch functioneren, economische vitaliteit, sociaal functioneren, toegankelijkheid en beheer
	Belevingskwaliteit	Aansluiting bij het Biesbosch systeem, versterking van herkenbare cultuurhistorische structuren, bijdrage aan aantrekkelijk landschapsbeeld, effect op veiligheidsbeleving en bewaren of versterken identiteit
	Toekomstkwaliteit	Meervoudig landgebruik op duurzame wijze, zonering voor de toekomst, ontwikkelingsmogelijkheden, rivierkundige en morfologische beheersbaarheid en duurzame veiligheid
Bodem en water	Inzijing en kwel en of infiltratie	Door herinrichting en bij inzet van de polder bij hoogwater
	Grondwaterstand	
	Slibafzetting (kwantiteit)	Hoeveelheid sedimentatie na diverse doorstroomomstandigheden
	(Grond)waterkwaliteit	
	Toe- of afname van verontreinigingen	Door grondverzet in aanlegfase. Door hoeveelheid en kwaliteit sedimentatie slib na diverse doorstroomomstandigheden
Natuur	Gevolgen voor beschermde gebieden	EHS, Nb- wet, VHR-gebieden (Natura 2000). Zowel directe als externe effecten. Samenhang, ruimtebeslag, kwaliteit (verstoring, verdroging, vernietiging, waterkwaliteit, enz.), invulling van compensatie/mitigatiedoelstelling.
	Gevolgen voor beschermde soorten	Beschermde soorten en Rode lijst soorten. Aantasting leefgebied, verstoring, verdroging, enz.
Landschap en cultuurhistorie	Verandering natuurlijke en landschappelijke waarden	Aantasting of versterking van natuurlijke en landschappelijke herkenbaarheid
	Verandering cultuurhistorische elementen	Aantasting of versterking van cultuurhistorische elementen (op basis van cultuurhistorische waardenkaarten provincie en gemeenten)
	Verandering archeologische waarden	Aantasting archeologische waarden / verbeterde herkenbaarheid archeologische waarden (op basis van archeologische waardenkaart provincie en gemeenten en evt. gegevens uit archeologisch bureauonderzoek eventueel aangevuld door inventariseringen en veldonderzoek)
Sociaal-economische belangen	Wonen	Bereikbaarheid, woonomgeving (rust, ruimte). Te behouden en nieuwe woningen.
	Landbouwkundige structuur	O.a. omvang en vorm percelen, afstand tussen bedrijfsgebouwen en grond, mogelijkheden voor nevenactiviteiten zoals op het gebied van recreatie en toerisme, huisverkoop, biologische landbouw.
	Opbrengstverandering landbouw door verandering bodemkwaliteit	Bijv. door grondwaterstandveranderingen, overstromingsfrequentie, verandering in fysisch-chemische bodemeigenschappen door overstroming/sedimentatie.
	Scheepvaart	Mogelijkheden van het gebruik van de hoofdvaarweg door beroeps- en pleziervaart: - tijdelijke veranderingen in het stromingspatroon (langsstroming en dwarsstroming) - effecten op de gegarandeerde aflaaddiepte van de vaargeul. - omstandigheden voor de scheepvaart (vlotheid, veiligheid, aflaaddiepte). - afmeergelegenheid - diepgang
	Recreatie	Mogelijkheden voor diverse vormen van dag- en verblijfsrecreatie, recreatieve aantrekkelijkheid van het gebied.
	Verkeersveiligheid	
	Drinkwaterwinning	Eventuele effecten op verhouding Maas en Rijn water bij drinkwater innameputten.
	Kabels en leidingen	
Uitvoering en kosten	Uitvoering en kosten	Omvang grondverzet, realisatiekosten, onderhoud, beheer, uitvoerbaarheid, hinder.

Het aspect ruimtelijke kwaliteit is onderverdeeld in gebruiks-, belevings- en toekomstkwaliteit. Om een oordeel te kunnen geven over deze verschillende kwaliteiten wordt gebruik gemaakt van een RK-toets (ruimtelijke kwaliteit-toets).

RK-toets

Het begrip ruimtelijke kwaliteit is gedefinieerd als de eigenschappen van een gebied die essentieel worden geacht om duurzaam te kunnen voldoen aan het maatschappelijk gebruik waarvoor in dat gebied is gekozen. In het MER worden de relevante aspecten van ruimtelijke kwaliteit beoordeeld met de RK-toets. Deze methode is ontwikkeld binnen de PKB Ruimte voor de Rivier en beoogt zoveel mogelijk subjectieve waarderungen te voorkomen door een deskundigentoets. Essentieel onderdeel van deze toets is een dialoog waardoor er een gemeenschappelijk eindoordeel ontstaat. De methode wordt daardoor 'intersubjectief' genoemd, waarbij inzicht in het proces van effectbepaling van belang is.

Leemten in kennis en evaluatieprogramma

In het MER wordt aangegeven welke leemten in kennis van invloed zijn op de effectbeoordeling. Op deze manier kan in de besluitvorming rekening worden gehouden met de tekortkomingen en beperkingen in de gebruikte informatie.

Tot slot wordt in het MER (mede op basis van het voorgaande) een aanzet voor een evaluatieprogramma gegeven. Deze evaluatie (door het bevoegd gezag) is verplicht om na de realisatie van het voornemen, de feitelijke optredende milieueffecten te vergelijken met de milieueffecten die vooraf in het MER zijn aangegeven.

6 Besluiten en procedures

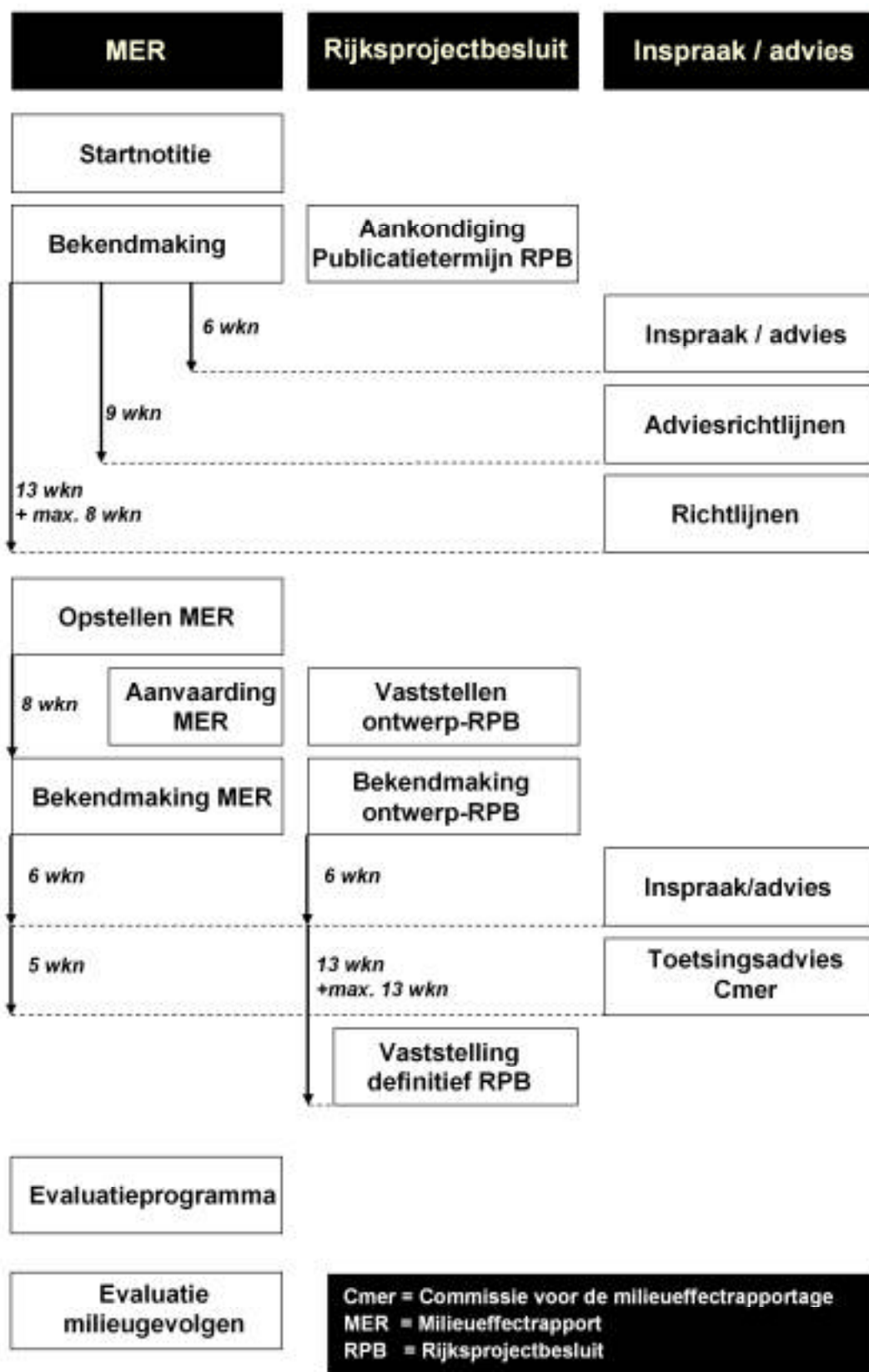
Dit hoofdstuk gaat in op de besluiten die genomen moeten worden in relatie tot de m.e.r.-procedure en de hierbij horende procedurestappen (§6.1), ook wordt ingegaan op de rol van de betrokken actoren (§6.2).

6.1 Besluiten

Het MER dient ter onderbouwing van het m.e.r.-plichtige besluit: het Rijksprojectbesluit (RPB). Het RPB doorloopt de Rijksprojectenprocedure. Deze procedure is beschreven in Hoofdstuk Va, afdeling 1a van de Wet op de Ruimtelijke Ordening. Het toepassen van de Rijksprojectenprocedure is mogelijk voor projecten van nationaal belang. Dit zijn projecten met een bovenlokale dimensie of met bovenlokale ruimtelijke effecten. Het project Ontpoldering Noordwaard is van nationaal belang voor de veiligheid van het benedenrivierengebied (Rijn-Maasmonding). Bovendien voorziet de maatregel in voldoende mitigatie voor natuurwaarden voor andere maatregelen (zie pagina 99 PKB Ruimte voor de Rivier). In de Bijlage (deel C) van de PKB Ruimte voor de Rivier staat bij de maatregel Ontpoldering Noordwaard dat het ministerie van Verkeer en Waterstaat belast is met de zorg voor de totstandkoming van het Rijksprojectbesluit.

In deze paragraaf wordt eerst de procedure van de startnotitie beschreven (§6.1.1). In §6.1.2 wordt de procedure van het MER in relatie tot de Rijksprojectenprocedure toegelicht. Vervolgens wordt beschreven hoe de Rijksprojectenprocedure verder verloopt na afronding van de MER-fase (§6.1.3). Tenslotte worden enkele besluiten beschreven die naast de Rijksprojectenprocedure genomen moeten worden (§6.1.4).

Figuur 6.1 geeft een illustratie van de m.e.r.-procedure en de stappen van de Rijksprojectenprocedure.

Figuur 6.1: Schema m.e.r.-procedure en koppeling aan Rijksprojectenprocedure

6.1.1 Startnotitiefase

Rijkswaterstaat is de initiatiefnemer van Ontpoldering Noordwaard en stelt de startnotitie op. De staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat is het bevoegd gezag. Het bevoegd gezag zorgt voor bekendmaking van de startnotitie. Vervolgens kan gedurende 6 weken worden ingesproken. Het inspraakpunt Verkeer en Waterstaat organiseert op 16 mei 2006 een inspraakavond. De Commissie voor de milieu-effectrapportage (Cmer) dient binnen 9 weken na bekendmaking van de startnotitie een advies te geven voor de richtlijnen van de inhoud van het MER.

Op basis van de inspraak en na het advies van de Cmer en de wettelijke adviseurs worden de definitieve richtlijnen uiterlijk 13 weken na verschijnen van de startnotitie door de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat vastgesteld. In de richtlijnen is vastgelegd welke informatie het MER moet bevatten en welke onderwerpen en aspecten per onderdeel van het MER moeten worden uitgewerkt.

6.1.2 MER-fase en (ontwerp)Rijksprojectbesluit

In de MER-fase worden de alternatieven uit deze startnotitie verder uitgewerkt en onderzocht op (milieu)effecten. Op basis van een gemotiveerde keuze uit de bestudeerde varianten en alternatieven wordt een voorkeursalternatief geformuleerd. In het MER worden het voorkeursalternatief, het meest milieuvriendelijk alternatief (MMA) en de milieu en sociaal-economische effecten van de alternatieven gepresenteerd. Detaillering van het onderzoek vindt plaats voor het voorkeursalternatief. Dit betreft de uitwerking van het alternatief, de kostenraming en de effectbeschrijving, zodanig dat dit kan dienen ter onderbouwing van het Rijksprojectbesluit en ter onderbouwing van de vergunningaanvragen in een latere fase van de planvorming en ter voorbereiding van de uitvoering.

Parallel aan het opstellen van het MER wordt het ontwerp-Rijksprojectbesluit voorbereid en opgesteld.

Na afronding van het MER wordt het MER voorgelegd aan de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat. Deze beoordeelt het MER binnen 6 weken nadat het is ingediend op aanvaardbaarheid. Dit betekent dat wordt bekeken of het MER voldoet aan de wettelijke eisen, tegemoet komt aan de gestelde richtlijnen en geen onjuistheden bevat. Vervolgens publiceert de staatssecretaris gelijktijdig het MER en het ontwerp-Rijksprojectbesluit.

De Rijksprojectenprocedure schrijft voor dat in de startnotitie wordt vastgesteld binnen welke termijn het ontwerp-Rijksprojectbesluit ter inzage wordt gelegd. In de PKB Ruimte voor de Rivier is opgenomen dat het Rijksprojectbesluit uiterlijk in december 2008 moet zijn vastgesteld. Dit betekent dat publicatie van het MER en het ontwerp-Rijksprojectbesluit uiterlijk medio 2008 dient plaats te vinden. De uitvoering is voorzien vanaf 2010 tot 2015.

Na publicatie van het MER en het ontwerp-Rijksprojectbesluit vindt op beide documenten gedurende 6 weken inspraak plaats. Over het MER wordt advies gevraagd aan de Commissie voor de m.e.r. en de Wettelijke Adviseurs.

Het (ontwerp)Rijksprojectbesluit omvat ten minste:

- a. het betrokken project en de wijze waarop het zal worden uitgevoerd;
- b. de gevolgen van het project voor de bij het project betrokken belangen;
- c. de wijze waarop inpassing van het betrokken project zal geschieden en, waar deze in redelijkheid niet kan worden verlangd, compenserende maatregelen zullen worden getroffen.

6.1.3 Vervolg Rijksprojectenprocedure

De Rijksprojectenprocedure bevat ook een regeling voor de besluiten die voor de uitvoering van het project nodig zijn, verder te noemen uitvoeringsbesluiten.

De uitvoeringsmodule omvat het verlenen van vergunningen en andere bestuursrechtelijke toestemmingen voordat daadwerkelijk de schop in de grond kan. Deze besluiten worden gecoördineerd voorbereid. Dit betekent dat alle ontwerpbesluiten op de vergunningen tegelijk worden gepubliceerd. Inspraak is mogelijk op elk besluit afzonderlijk, echter alléén op onderdelen die niet als concrete beleidsbeslissing zijn opgenomen in het Rijksprojectbesluit.

Beroep

Tegen het Rijksprojectbesluit en de uitvoeringsbesluiten kan een belanghebbende bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State beroep instellen. Deze beslist binnen twaalf maanden na ontvangst van het verweerschrift. Deze termijn kan met ten hoogste drie maanden worden verlengd.

6.1.4 Overige besluiten

Streekplan

In het Streekplan Brabant in Balans (provincie Noord-Brabant, 2002) heeft de Noordwaard nu de functies landbouw en natuur. Dit moet worden aangepast in een hoofdfunctie bescherming tegen overstromingen met daarnaast landbouw en natuur. Aanpassing van het Streekplan is niet nodig om tot uitvoering over te kunnen gaan. Het Rijksprojectbesluit is voldoende. Op de aanpassing van het Streekplan is geen inspraak mogelijk.

Bestemmingsplan

Het Rijksprojectbesluit geldt als vrijstelling op het bestemmingsplan, totdat het aangepaste bestemmingsplan is vastgesteld. Tevens geldt dit besluit als voorbereidingsbesluit voor de bestemmingsplanherziening. De gemeenteraad dient binnen een jaar na het onherroepelijk worden van het Rijksprojectbesluit het bestemmingsplan vast te stellen. Op de aanpassing van het bestemmingsplan is geen inspraak mogelijk.

Wet op de waterkering en waterschapskeur

Op bijlage 1 van de Wet op de waterkering staan de dijkringen en de primaire waterkeringen op landkaarten aangegeven. Daarin is opgenomen dat het plangebied valt onder dijkkring Biesbosch nummer 23 met een overschrijdingskans, als bedoeld in Artikel 3, eerste lid, van de wet van 1/2000 gemiddeld per jaar.

Deze dijkkring zal met dit project in ieder geval grotendeels en mogelijk geheel komen te vervallen. Dit betekent dat de betreffende bijlage gewijzigd dient te worden. Dit kan geschieden bij algemene maatregelen van bestuur op voordracht van de staatssecretaris, gehoord de voor de betreffende dijkkringgebieden en primaire waterkering bevoegde colleges en beheerders.

Het project zal mogelijk ook tot wijziging van het Algemeen reglement, Peilbesluit en de Keur (kaarten) van het waterschap leiden. Het waterschap hoeft geen waterkeringplan als bedoeld in artikel 7 van de Wet op de waterkering op te stellen, nu conform het bepaalde in het vijfde lid, een Rijksprojectbesluit wordt vastgesteld. Hiermee worden doublures in de procedures voorkomen. In het Rijksprojectbesluit dienen de wijzigingen ten aanzien van de in het geding zijnde primaire waterkering in zijn geheel te worden opgenomen.

Wet beheer rijkswaterstaatswerken en de Beleidslijn Grote Rivieren

Het projectgebied dat door dijkverlegging wordt toegevoegd aan het winterbed van de rivier zal gaan vallen onder het regime van de Wet beheer rijkswaterstaatswerken en de Beleidslijn Grote Rivieren.

6.2 Betrokken actoren

In het kader van de m.e.r.-procedure heeft een aantal partijen een formele rol. Deze formele rollen in de m.e.r.-procedure zijn in §6.2.1 weergegeven.

Diverse partijen zijn al vanaf de eerste voorbereidingen betrokken bij Ontpoldering Noordwaard. Alle betrokken partijen ondersteunen dit project en blijven ook tijdens de m.e.r.-procedure nauw betrokken. §6.2.2 geeft een opsomming van de betrokken partijen en de wijze waarop zij middels verschillende overlegstructuren een rol hebben in het project.

6.2.1 Betrokken partijen m.e.r.-procedure

Initiatiefnemer

Initiatiefnemer is: Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat, vertegenwoordigd door HID Zuid-Holland.

De initiatiefnemer vraagt het bevoegd gezag om mede op basis van de op te stellen MER het Rijksprojectbesluit te nemen.

Bevoegd gezag

De bevoegdheid tot het nemen van het Rijksprojectbesluit ligt bij de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat.

Commissie voor de milieu-effectrapportage

De Commissie voor de milieueffectrapportage is een onafhankelijke commissie van deskundigen die de staatssecretaris adviseert over de richtlijnen. Zij toetst achteraf de kwaliteit van het MER.

Wettelijke adviseurs

De wettelijke adviseurs adviseren het bevoegd gezag over de richtlijnen voor het MER en, nadat het MER gereed is, over de inhoud ervan. De wettelijke adviseurs zijn: de regionale inspecteur voor de Milieuhygiëne van het ministerie van VROM, de directeur landbouw, natuur en openluchtrecreatie van het Ministerie van LNV, de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek en de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. Ook wordt het waterschap betrokken als adviseur.

Insprekers

In de m.e.r.-procedure zijn twee perioden van inspraak voorzien, waarbinnen een ieder in de gelegenheid wordt gesteld te reageren op de plannen. De eerste inspraakperiode volgt op de publicatie van de startnotitie. Het is dan voor een ieder mogelijk zijn visie naar voren te brengen en voorstellen te doen voor onderwerpen, die in het MER aan de orde moeten komen. De tweede periode van inspraak volgt op de publicatie van het MER. Dan kunnen de insprekers hun mening geven over de inhoud van het MER.

6.2.2 Betrokken partijen planvorming Noordwaard

Bestuurlijke Begeleidings Commissie Noordwaard (BBC Noordwaard)

In de BBC zitten: provincie Noord-Brabant (gedeputeerde, voorzitter), gemeente Werkendam (burgemeester (vice-voorzitter) en wethouder), waterschap Rivierenland (Dijkgraaf/ Hoofdingeland), Directeur LNV Regio Zuid, provinciaal ambtelijk adviseur, Project Directie Ruimte voor de Rivier als vertegenwoordiger van de opdrachtgever, Hoofdingenieurdirecteur (HID) RWS Zuid-Holland, secretaris en projectmanager van bureau Noordwaard. De voorzitter van de Klankbordgroep neemt deel aan de vergadering als adviseur.

De BBC laat zich adviseren door een breed samengestelde Klankbordgroep bestaande uit belanghebbende maatschappelijke organisaties, waaronder bewoners en gebruikers van de Noordwaard.

Ambtelijke begeleidingsgroep Noordwaard (ABG Noordwaard)

In de ABG zitten: leden van bureau Noordwaard (voorzitter en secretaris), provincie Noord-Brabant, gemeente Werkendam, waterschap Rivierenland, LNV, RWS Zuid-Holland, Project Directie Ruimte voor de Rivier.

Klankbordgroep Noordwaard

In de klankbordgroep zitten: Voorzitter, secretaris bureau Noordwaard, projectmanager bureau Noordwaard, ZLTO Altena Biesbosch, Bewonersvereniging Bandijk, VVE Fort Steurgat, Staatsbosbeheer, Platform Behoud Noordwaard, Bedrijvenkring Altena (BKA), Brabantse Milieufederatie, Federatie van watersportverenigingen de Biesbosch, Overlegorgaan Nationaal Park de Biesbosch, HISWA, Koninklijke Schuttevaer, Madese Natuurvrienden, Natuur- en recreatieschap De Biesbosch, Stichting Biesbosch Museum, Toeristisch Buro Altena Biesbosch (TBAB), Vereniging tot behoud van de Biesbosch, WBE de Biesbosch.

Literatuurlijst

Bont, C.H.M. de, G.H.P. Dirkx, G.J. Maas, H.P. Wolfert, O. Odé & G.K.R. Polman, 2001. Aardkundige en Cultuurhistorische landschappen van de Biesbosch; beschrijving en waardering als bouwstenen voor het landschapsonwikkelingsconcept en de effectevaluatie voor rivierverruiming. Wageningen. Alterra-rapport 121.

Bosch Slabbers, 2005. Noordwaard, cultuurhistorie en identiteit.

Bureau Benedenrivieren, voorjaar 2003. Maatwerk. Overzicht van maatregelen. Ontwerpproces met de regio – Benedenrivieren.

Europees Parlement, 1979. Vogelrichtlijn. Richtlijn 79/409/EEG van de Raad inzake het behoud van de vogelstand.

Europees Parlement, 1992. Habitatrichtlijn. Richtlijn 92/43/EEG inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna.

Europees Parlement, 2000. Kader richtlijn water. Richtlijn 2000/60/EG.

Grontmij, 2002. Natuurontwikkeling Noordwaard-inrichtingsplan. Doc.nr. 3114151/51/R/002c.

KDO-advies, 2005. Landbouw in de Noordwaard met meer ruimte voor de rivier. Een verkenning van landbouwkundige exploitaties van de Noordwaard bij een doorstroom middendoor.

Minister van Verkeer en Waterstaat, 2004. Wijziging Besluit Beheer Haringvlietluizen. 24 december 2004.

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 1998. Natuurbeschermingswet 1998, laatst gewijzigd op 1 oktober 2005.

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2002. Flora- en faunawet.

Ministerie van Verkeer en Waterstaat, 2000. Integrale verkenning benedenrivieren.

Ministerie van Verkeer en Waterstaat, ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu en ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, juni 2005. PKB deel 1 Ruimte voor de Rivier. Ontwerp Planologische Kernbeslissing. Nota van Toelichting.

Ministerie van Verkeer en Waterstaat, ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu en ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, juni 2005. PKB deel 1 Ruimte voor de Rivier. Kosten-batenanalyse Ruimte voor de Rivier.

Ministerie van Verkeer en Waterstaat, ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu en ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 22 december 2005. PKB deel 3 Ruimte voor de Rivier. Ontwerp Planologische Kernbeslissing. Kabinetsstandpunt.

Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu, 2005. Nota Ruimte.

Projectbureau Benedenrivieren, oktober 2003. Verkenning Noordwaard. Denken over rivierverruiming.

Projectorganisatie Ruimte voor de Rivier, 2004. Regionaal ruimtelijk kader. Ruimtelijke kwaliteit in beelden en opgaven.

Provincie Noord-Brabant, 2002. Brabant in Balans. Streekplan Noord-Brabant 2002.

Provincie Noord-Brabant, 2002. Natuurgebiedsplan West-Brabant.

Provincie Noord-Brabant, 2002. Verder met water. Partiële Herziening Waterhuishoudingsplan 2, 2003-2006.

Provincie Noord-Brabant, 2004. Uitwerkingsplan Land van Heusden en Altena.

Provincie Noord-Brabant, 2005. Ontwerp cultuurhistorische waardenkaart.

Provincie Noord-Brabant, 2005. Gebiedsplan Wijde Biesbosch.

Staring Centrum, 1990. Bodemkaart van Nederland. Opnamen afgesloten in 1984. Staring Centrum, Wageningen.

TU-Delft, 2004. Project Noordwaard. CT 46014061

Verdrag van Valetta/Malta, 1992.

Wageningen Universiteit, 2005. Noordwaard: over stromingen in denken over hoogwater en natuur

Begrippen en afkortingen

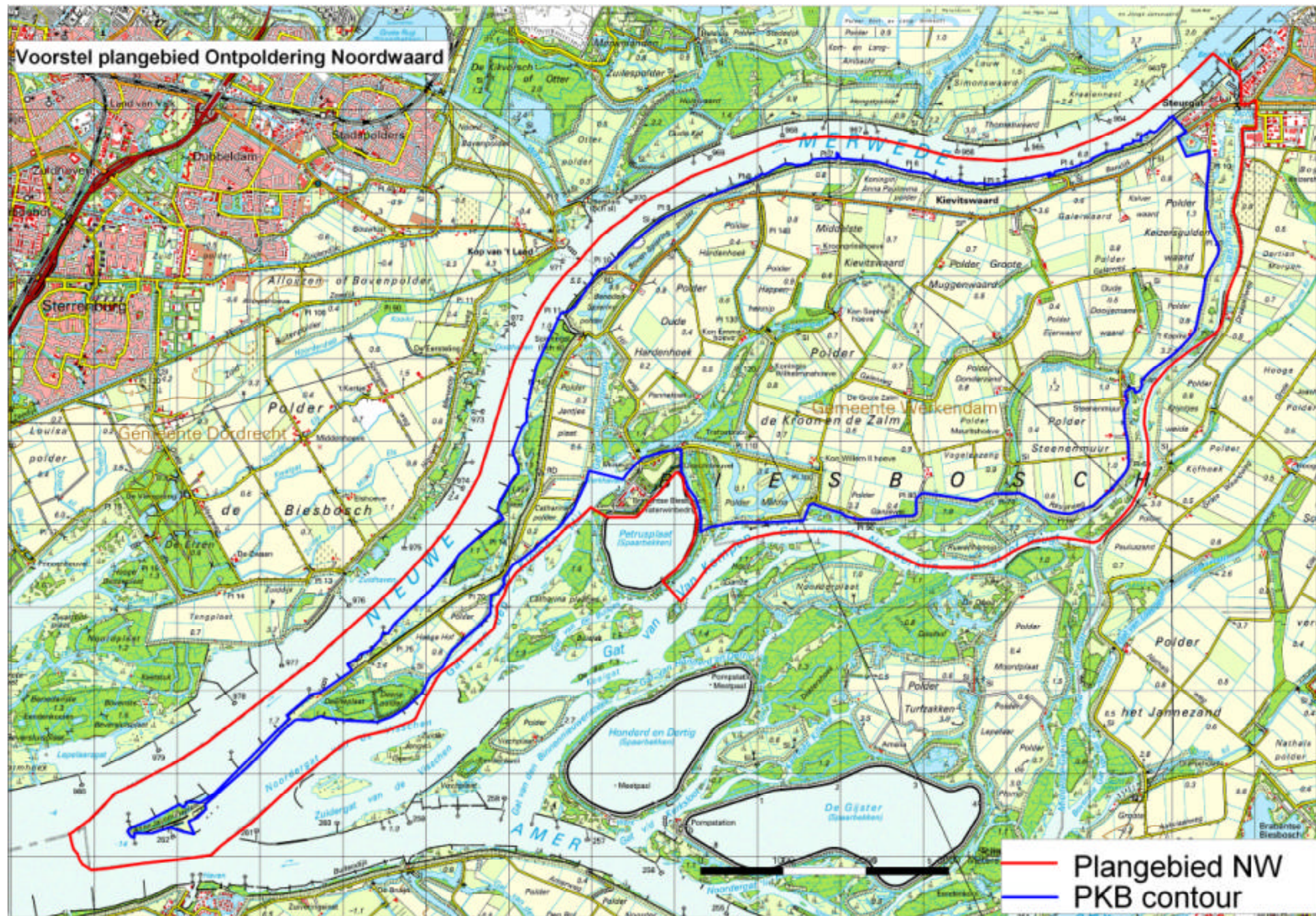
Alternatief	Eén van de mogelijke oplossingen om de doelstellingen te bereiken.
Autonome ontwikkeling	de ontwikkeling van het milieu en andere factoren in het geval de voorgenomen activiteit niet wordt uitgevoerd; het betreft alleen die ontwikkelingen die kunnen worden afgeleid uit vastgesteld beleid
Bevoegd gezag (BG)	de overheidsinstantie die bevoegd is het m.e.r.-plichtige besluit te nemen en die de m.e.r.-procedure organiseert; wordt afgekort met BG
Binnendijks gebied	Gebied dat (ook bij maatgevende waterstanden) door primaire waterkeringen wordt beschermd tegen overstromingen
Buitendijks gebied	Aan de rivierkant van een primaire waterkering gelegen gebied, dat bij hogere waterstanden een rol speelt bij de afvoer en berging van rivierwater
Commissie voor de m.e.r. (C-m.e.r.)	onafhankelijke commissie die het bevoegd gezag adviseert over richtlijnen voor de inhoud van het MER en de beoordeling van de kwaliteit van het MER
Compenserende maatregelen	maatregelen die gericht zijn op het vervangen van (natuur)waarden die verloren gaan of verslechteren door de ingreep
Ecologische hoofdstructuur (EHS)	een geheel van natuurgebieden, die met elkaar verbonden zijn door middel van verbindingzones
Fauna	dieren
Flora	planten
GHG	Gemiddeld hoogste grondwaterstand
GLG	Gemiddeld laagste grondwaterstand
Hydraulisch effect	Effect van een maatregel op de waterstand. Rivierverruimende maatregelen hebben over het algemeen genomen een daling van de waterstand tot gevolg (ten opzichte van de huidige waterstand bij hoogwater)
HID	Hoofdingenieur Directeur
Initiatiefnemer (IN)	rechtspersoon die de m.e.r.-plichtige activiteit wil ondernemen; wordt afgekort met IN
Kwel	Uittreden van grondwater
Maatgevende afvoer	De afvoer van water (in m ³ /s) door de Rijn bij Lobith en de Maas bij Borgharen die - voor het bovenrivierengebied - eens in de 1250 jaar wordt overschreden; deze afvoeren zijn bepalend gesteld voor het ontwerp van dijken en kunstwerken langs de rivieren
Meest milieuvriendelijk Alternatief (MMA)	verplicht onderdeel MER; hierin staan de best beschikbare mogelijkheden beschreven om milieuaantasting te voorkomen of zo veel mogelijk te beperken
Milieueffectrapport (MER)	Openbaar rapport waarin van de voorgenomen activiteit en de redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven de te verwachten gevolgen op het milieu in hun onderlinge samenhang worden beschreven op systematische en zo objectief mogelijke wijze. Het wordt opgesteld ten behoeve van een of meer besluiten die over de betreffende activiteit genomen moeten worden.
Milieueffectrapportage (m.e.r.)	de procedure
Mitigerende maatregelen	verzachtende, effectbeperkende maatregelen
-mv	Beneden maaiveld
Natura 2000	Europees netwerk van natuurgebieden. In Nederland behoren de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden tot Natura 2000.
NAP	Normaal Amsterdams Peil. Hoogte ten opzicht van het 'Amsterdams Peil', de gemiddelde zomervloedstand van het IJ voor Amsterdam toen dit nog in vrije verbinding stond met de Zuiderzee.
NOP	Natuurontwikkelingsproject
Permanente effecten	Effecten van de ingreep, die optreden zolang het voorgenomen alternatief aanwezig is.
Primaire waterkering	Een waterkering die dient om het achterliggende gebied tegen overstromingen te beschermen
PKB	Planologische Kernbeslissing
Referentie	Vergelijking (maatstaf)
Referentiealternatief	Ook wel nulalternatief genoemd. Bij dit alternatief wordt uitgegaan van de bestaande situatie en de autonome ontwikkeling. Dit alternatief dient als referentiekader voor de effectbeschrijvingen van alle alternatieven.
Regionaal Ruimtelijk Kader (RRK)	Het Regionaal Ruimtelijk Kader beschrijft wat – vanuit de huidige karakteristieken van het rivierengebied – de ambities zijn voor de ruimtelijke ontwikkeling op regionaal niveau
RNLE	Regionale Natuur- en Landschapseenheid. Gebied waarin natuur, landschap en landbouw centraal staan en dat groen en landelijk moet blijven.
RPB	Rijksprojectbesluit
RPP	Rijksprojectenprocedure
Rivierverruiming	Maatregel die erin resulteert dat het rivierwater bij grote afvoeren meer ruimte krijgt.
RvR	Ruimte voor de Rivier
Speciale Beschermingszone (SBZ)	Nederland heeft de verplichting om in zogeheten Speciale Beschermingszones (in het kader van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn) te zorgen voor een 'gunstige staat van instandhouding' van in de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn genoemde vogels, (andere) diersoorten, planten en habitattypen.

Startnotitie	eerste stap in de m.e.r.-procedure, waarmee de voorgenomen activiteit wordt bekend gemaakt en de milieueffecten globaal worden aangeduid
Studiegebied	Gebied waar relevante effecten op kunnen treden veroorzaakt door de ingreep.
Tijdelijke effecten	Het begrip wordt in dit verband gebruikt voor effecten die optreden bij de uitbreiding van de voorgenomen activiteit.
Uiterwaard	Een uiterwaard is het gebied tussen de winterdijk en het zomerbed van een rivier
Veiligheidsnorm	Wettelijke norm waaraan primaire waterkeringen (zoals dijken) moeten voldoen om het land tegen hoogwater te beschermen. De norm wordt uitgedrukt in een kans op overschrijding van een waterstand. In de Wet op de waterkering is vastgelegd dat voor de Noordwaard de kans op een overstroming niet groter mag zijn dan 1/2000 per jaar.
Waterkering	Een al dan niet door mensen aangelegde voorziening om water te kering
Waterstanddaling / waterstandverlaging	Daling/verlaging van de waterstand door de rivier meer ruimte te geven.

Bijlage 1: Beleidskader

(Inter)nationaal beleid
~ Kaderrichtlijn water ~ Nationaal Bestuursakkoord Water/watertoets ~ Nota Ruimte ~ PKB Ruimte voor de Rivier ~ Natuurbeschermingswet (Vogel- en Habitatrichtlijn) ~ Flora- en Faunawet ~ Verdrag van Malta
Provinciaal beleid
~ Streekplan Noord-Brabant, Brabant in Balans, 2002 ~ Uitwerkingsplan Land van Heusden en Altena, 2004 ~ Gebiedsplan Wijde Biesbosch, 2005 ~ Partiële herziening Provinciaal Waterhuishoudingsplan ~ Provinciale Verordening Waterhuishouding ~ Natuurgebiedsplan West Brabant ~ Kookboek cultuurhistorie, cultuurhistorische waardenkaart 2005 ~ Archeologische monumentenkaart en indicatieve kaart archeologische waarden (2000)
Regionaal beleid
~ Waterbeheersplan 2000- 2003 Hel der op peil. Hoogheemraadschap Alm en Biesbosch ~ Bestemmingsplan gemeente Werkendam

Bijlage 2: Plangebied Ontpoldering Noordwaard

Het plangebied met omgeving. De blauwe lijn is de begrenzing van het plangebied, zoals opgenomen in PKB deel 3. De rode lijn is de nieuwe begrenzing van het plangebied.